საპოლიტიკო, სამეცნიერო და სალიტერატურო ნაკვეთიანი გაზეთი; გამოდის ორჯელ კვირა დღეს.

№ 32 ა ბ ვ ი ს ტ ო ლ 3 1897 წ. № 32

შინაარსი: ჩვენი დროის ოსმალეთი გ. წერეთელისა.—სხვა-და-სხვა ამბები.—კვირიდან კვირამდე მიზეკვალისა.—სიმღერა, ლექსი ს. ბერიშვილისა.—„კვალის“ კორესპონდენციები.—ხალხეთიდან ერების მიერ აღძრული შფოთი და ქართველ სომეხთა გაცალკევება სარწმუნოებაში დ. ტ—დ—სა.—რუსეთის ცხოვრება შ. ვაჩნაძისა.—ლეონ შაბალა (ტატიანა.) ვან—ისა.—წერილ... ინგლისიდან (შემდეგი) საზღვარ-გარეთელისა.—ეკრძო განცხადება.

მასწავლებელ ქალთა საზოგადოების სკოლაში

დაიწყება ორიე სქესის მოწაფეთა მიღება 25-ს აპრილიტოდან. სკოლაში ორი განყოფილებაა (ქართული და სომხური) იმ მოწაფეთათვეის, რომელთაც რუსული არ ესმისთ, და სამი განყოფილებაა რუსული. სკოლა გადაიდა ახალ სადგურში ნაგორნი და გუდოვიჩის ქუჩები რომ შეიყრებიან, იმ კუთხეში, საგარდა—პოსტრბსკის სახლში, № 12. სწავლა დაიწყება 1-ს ენკენისთვეს.

დაიბეჭდა და იყიდება ყველა ქართულ წიგნის მაღაზიებში და გამომცემელთან. მ. ლადიძის მიერ გამოცემული:

„ნათელა“

(ძველებური ამბავი)

აკაკისა

შეენიერ ქაღალდზე. ფერდი 72, მისი ფასი 20 კაპეიკა.

(20—3)

ჩვენი დროის ოსმალეთი.

ამ სათაურით გამოვიდა მოკლე ხანში რუსულ ენაზე ფრიად შესანიშნავი წიგნი იური ყაზიბეგისა, რომელიც დაეწერა საბერძნეთ ოსმალეთის ომს და ძალიან დაწერილებით შეისწავლა ახლანდელი ოსმალეთის წეს-წყობილება, მისი ეკონომიური და პოლიტიკური განვითარება, მისი სამხედრო ძალა და რას უნდა მოეველოდეთ მისგან ახლო მომავალში. შესახებ სომხეთის ავტონომიისა იური ყაზიბეგი ამბობს, რომ ერთმა რუსულმა სატახტო ქალაქის გაზეთმა საკუთრათ ითხოვა ამ მარჩია აქ ოსმალეთში გამოსაგზავნათ, რომ ფიქრობდაო, მე ოსმალების მოყვარული ვიყავი და სომხები მეკაბრეობდენო; მაგრამ ადგილობრივ რომ მოვედი და და-

ეროვნული ბიბლიოთეკა

წერილებით გვიგე, თუ რაში მდგომარეობდა საქმე, მაშინ სულ სხვა ნაირათ შეშეეججალა გრძნობაც და აზრებიც. კაცი მართლაც ოსმალური ფანატიკობით უნდა იყოს გამსჭალული და ქრისტიანები ბუნებით გრძნობით უნდა ძულდეს, რომ ნახოს გულის-მომწყლავი და შესაბრალისი მდგომარეობა სომხებისა, მათი ხოცა-ჟლეტა სულ უსამართლოთ და არ შეიწყალოსო, თანაგრძნობა არ გამოუცხადოსო.

მე მოგითხრობთ, რაც ენახე და გამოუცადე სტამბოლში სომხების გაჟლეტის დროსო—ასე იწყებს თავის მოთხრობას იური ყაზიბეგი— და თქვენ თვითონ განსაჯეთ მართალია:

„რაც ენახე და გამოვცადე, კალმით ან აიწერება, ეს იყო რაღაც ჯოჯოხეთის საოცრება: უეცრათ ატყდა ერთი საშინელი ყვირილი, ალიაქოთი, ბაიმართა თოფ-დამბაჩის სროლა, კენესა, გოდება, ხვეწნა, ჯოჯოხეთური ქვეყნიერიელი, ბრიალი რკინებით საკეტავ დუქნებისა. სულ ეს ერთათ შეერთებული ყოველ კაცს თავზარს ცემდა, ასე რომ გადგება ალარ იყო, რა ხდებოდა, ან რა უნდა მომხდარიყო. ბევრნი ასე გაფოცდენ, რომ დამალვის მაგივრათ გარეთ გამორბოდენ და აიენებიდან ხტებოდენ; ჯერ ძირს არ დამხტარიყვენ, რომ ჰაერში ოსმალების ტაეფით გაბეზრებული დიეცემოდეს მიწაზე და ძახვეთ კედლებიდენ. ოსმალლის სალლათები ისე გაიბეკენ, რომ ალარ ეარჩევდენ თვით ძაბრდანებს სომხებისგან! სუოოთ, რაც ეეიძლებოდა, ბევრი სომხები გაეკლიტათ და ძარტო იმას აქ�ეეურადღებას, ეისაც კი მოზდილი ცხვირი ჰქოდა, ალბათ სომეხია, ჰკა ბაგასო და თოფით შეეუნარეევდენ გულს ფიკარს.

„ოტტომანის ბანკის მახლობლათ გალატაში ცხოერებდა ერთათ ერთი სომხის ოჯახი; შუადღისას, როცა ჯერ კიდევ სროლა და ჟლეტა არ გათავებულიყო, შეუეარდა ხალხი ამ საკოდაკეს ოჯახს და ფახჯრებიდან იწყეს დაბეზხილ-დასხიჩრებულ ბავშვებისა და ქალებს გადმოყრა ქუჩაზე; ბოლოს მამაკაცებიც გამოაგდეს ქვეყნაში, სადაც ისინი ხალხმა ლეკურ-ალეკმა აქცია.

„ჰერის მახლობლათ გალატეის ეეუნაში ერთი მთელი უბანი სულ სომხებისაგან იყო დასახლებული. ხალხი ძირბოდა იქ, უბედოდ სულ ერთიანათ გაჟეტიტა ეს უბანი. სომხები დაეხვდენ მას, სასიკეთილოთ გამბრალებულნი, და გადასწყვეტეს, ადეილათ არ დაეხვედეთო. ოეც ძეეძლეოთ გეკეეე ამ ბაიფორებულ ურეოს. ეურო არ ზოგადად არც ქალებს, არც უსუსურ ბავშვებს. თავზარი დამეცა, როცა ეგრძნობდი, რომ გამოარზებულეა ეუროს ემბიტაკა და ფეხებით ეერაკაედი მოკლულ ქალსა და ბავშვს“.

„ბევრი საშინელი ამბავი გამომიცდია ჩემ ცხოერებაში, მაკრამ უნდა მოგახსენოთ ამისთანა გულის-მომწყლელი საკოდამბა არ მინახავს. დღისით, როდესაც ბარწყინვალე მზე დიდებულათ ბაჯყურებდა დედამიწას, სტამბოლის ქუჩებში ნაკადულებათ დიოდა კაცის სისხლი და მკვდრები ჭერეზეეთ ეყარენ ქუჩებში. მიეკრის, როგორ ეერ შეიტყვეს, რომ ოსმალებს გადუწყვეტიათ, ბარემ მოესპოთ ერთი დაკერით სომხობა და მოეოსეენოთ“.

„რომ ცოტათ მაინც წარმომედგინა, თუ რამდენი იყო მოკლული, ერთ ოსმალელს ეთპოეე შეეტყოობინებია ჩემთეის, როცა მკვდრებს აკრეფდენ. ღამის ორ საათზე გამოეედი ქუჩაში, დაეინახე, რომ ურმები მიდიან ქარაენთ, მიდიან, მიდიან და მიდიან, ალარ ჰქონდა დასასრული ამ ურმების წყებას. თითონ-მა იყო ათ ათი მკვდარი დაკლულ ხბოებსაეით ჩაწყობილი. ამბობდენ, მარტო იმ დღეს ექვსი ათასი კაცის სული მოიკლოო; ახლა მეორე, მესამე და მეოთხე დღეს რამდენი იქნებოდა. სულ მთელ ოსმალეთში, ანგარიშობენ, ასი ათასი კაცის სული უნდა იყოს მოკლულიო“.

რომელ მხარესაც არ შეეხო იური ყაზიბეგი ოსმალეთის ცხოერებისას, ალიეთ გინდ სარეთალი, გინდ პოლიცია, გინდ გამგეობა, ყოველეგან მისი აზრით დაეზოლოეებელი მეკრთამეობა, ერთმანეთის ცარცეა გლეჯა და ძალმომრეობა სუფეენო.

რასაკერეველია, ასეთი სახელმწიფოს დღეები დათვლილია, მხოლოთ მის დანკრეენ დროს მოსალოდნელია, რომ მთელ ქეეეანასაც ბრძოლის ცეცხლი წაეკიდოს.

ბ. წერეთელი.

სხვა-და-სხვა ამბავი.

ერელ ალეიანტოს მოეეიდა ბათუმიდან ლ. ბერძენიშვილ-საგან წიგნაკი, რომელიც არის ბრიტანიის და უცხო ქეეყნის ბიბლიოეს საზოგადოების გამოცემა. წიგნაკში მოკლეთ არის აღებეული სახარების სიტყვები, რომელიც იყო „კეალის“ № 31-ში დასტამბული; მართლაც ესეეე ნაწყვეტი 267 ენაზე დასტამბული, ასე გამზიჯეთ ზოლუსების ენაზედაც კი.

ბიბლიის საზოგადოება ბრიტანეთისა დაარსდა 1804 წელს იმ განზრახეთ, რომ სიტყვა ღეთისა, ანუ ძველი და ახალი აღთქმა, გაავრცელოს მთელ დედამიწის ზურგზე. ამ ბიბლიოეს საზოგადოებას თითქმის ათი მილიონი გირეანქა სტერლინგი, ანუ ასი

მილოონი მაწეთი, უკეე დაუბარჯავს ამ საქმისათვის.

მართლაც სრულიად ეეთანხმებით ბ-ნ ლ. ბერძენიშვილს, რომ ამ წიგნაკში მოქცეული ქართული მხედრული და ბირმის (ინდუსტანის) ხალხის ენების ანბანი ცეილონის კუნძულზე ძალიან მიმეზავსებიან ერთმანეთს, ისე როგორც სანსკრიტული ანბანის ზოგი ასოები მიემგზავსება ქართულ ხუცურს.

* * *

სამწუხაროა ამბავი მოვიდა ბორჩალო-ყაზახის მაზრიდან. იქ პრისტავი თ. აბაშიძე და მისი თანაშეწე მამასახლისითურთ მოუკლავთ ავეზაკებს, თავები მოუჭრიათ და წაუღიათ. რაც უფრო დრო გამოდის, ისე უფრო და უფრო ხშირდება კაეკასიაში ავეზაკობა და რიდე-ახდილი ბრძოლა ადმინისტრაციასთან. მიუცილებლათ ასეთ მოვლენას თავისი ღრმა მიზეზები უნდა ჰქონდეს, რომელიც უნდა გამოეეკვლიოთ და ძირიან-ფესვეანა უნდა მოეშორთო, თუ არ გვინდა, რომ საშიშროებაში ჩავარდეს მთელი ქვეეანა. იქ, სადაც ხალაში ნიეთიერი მდგომარეობა შეფერხებულია და ცხოვრების წყარაოებს თანდა-თან ეიწრო ფარგალს აეიკვეენ, ეერც ნაფრბის და ეერც ადმინისტრატიული მოხეალეების გამოჩეალება ეერას უშეელის. აქ საკეროა უზენაესმა მთავრობამ ყურადღება მიაქციოს ერის ბუნებისამებრ ისტორიულათ შეთვისებულ კანონ-მდებლობას, მიკათმეფლობეელობას, ადათებს, ჩეეულებებს, ადგილობრივ ენებს, გაანალეიროს და წარმატებანი შეიყეანოს ისინი, რომლითაც მხოლოთ მიენიეს ქვეეანას მეუღლოება და მაშინ ყოველნაირი ავეზაკური წინააღმდეგობაც მოისპობა.

* * *

ივლისის 28-ს ბუზარის ემირი ჩამოვიდა თეერლის და აგვისტოს 1-ს გაემგზავრა თავის ქვეეანაში.

* * *

ქუთაისის ღმენაზიაში ეკზამენები დაიწყება აგვისტოს 26-დან.

* * *

ჩვენ მივიღეთ ახალი ჟურნალი „ნათელა“ თბილისი აკკანა. წიგნი სუფთათ არის მ. ლაღიძის მიერ გამოცემული და ღირს ერთ ანაბათ.

ლექსები თბილისებია აკკასებული, აღმამეტეანი, სუბუქი და ცოცხალ-მხატერობანი. ცალკე სურათები მოაგონებს კაცს რაზოდებს, ხალხის მგზაენებს; მაგრამ როგორც ეერცელი ხელოვნური ნაწარმოები, ისე არ არის შემოქმეედებული; ერთარსებობა მიზნისა, იდეისა, აკლია, გმირებიც მკრთალათ არიან გამოყეანილნი, ხელმძღვანელი მოძრაეი ქენება აკლიათ. ამასთანავე ისტორიული ანაქრონიზმი, რომელიც ამტკიცებს ავტორის მიერ სუტყ ცოდნას ქართული ისტორიისას ცუდათ მოქმედებს მკითხეელებზე. ყველამ იცის, რომ ცოტნე დადიანი მეცამეტე საუკუნეში იყო, ხოლო ქეელი წერეთელი ცხოვრებდა მეჩვიდმეტე საუკუნეში. არ ეიცით, რანაირათ მიზდებოდა შეუღლება ოთხი საუკუნით ერთმანეთზე დაშორებულ სასიძო-საპატარძლოსი. ამას საზღვარ-დაუდებელი ფანტაზია პოეტისა თუ გაამართლებს, თეარა სხეა ეერაფერი.

* * *

გამოვიდა თ. ჟორდანიას მეორე წიგნი ქრონიკებისა. დიდი ისტორიული მასალაა შიგ დაგროვებული, და როგორც თეით ეს წიგნი, აგრეთვე პირველი მისი ნაწილიცა, ამტკიცებს ავტორის დაუღალე მოღვაწეობას და შესანიშნეს შრომის მოყვარეობას. სწორეთ კების და დიდი პატივის-ცემის ღირსია ჩვენი მეისტორიე.

მაკრამ ამასთანაე თეით ავტორიც ქრონიკებისა დაკეეთანხმება, რომ ეს გამოცემა ნამდეილი მეცნიეროული არ არის. ამ გამოცემებმა მხოლოთ დაკეანახეეს მდიდარი ისტორიული საუნჯე საქართველოსი. ამ გამოცემას შემდეგ კიდეე უფრო საჭიროთ დაეინახეთ მეორე ამ ეგარი სრული მეცნიერული გამოცემა ამავე ქრონიკებისა. გამოცემას მართლა და თან უნდა ახლდეს. უფრო მეცნიერულათ შემოქმეედებული და სახეთათანი ისტორიული კ�eეის დარჯაკში გატარებული კომენტარიები, მართლწერა, პალეოგრაფიული ნიმუშები, თითოეული ეეუკრის, სიგელის, ანდერძის და მატიანეს მეცნიერულათ აწერა, მათი ისტორია და თუ საიდან წარმომდაკრან, რომელი საუკუნის დედანი ყოფილა, რომელ საუკუნეში გადმოღებულია მისი პირი, სიერეე ეტრატისა, ხასიათი ხელისა და მრავალ. სხეა. ამას გარდა ამისთანა მეცნერულ გამოცემაში ჭინჭყლინ პოლემიკურ კიღოს და სხეების აზრების გადამაბინჯეებით და უმართებულოთ მოხსენებას ადგილი არ უნდა ჰქონდეს.

ხოლო ასეთს მეცნიერულ გამოცემას ჩვენი ისტორიის დოკუმენტებისას ერთი კაცის შრომა, და ისიც ნაკეერათ მოუცლელისა, სად გაეედება? ამისთანა გამოცემა უნდა იკისრონ ქართული ისტორიის მკცვლეართა, რომელთაც წინ უნდა უძღოდეს რომელიმე ჩვენი მეცენატების უზეი ნიეთიერი დახმარება.

***

ჩვენ მიგიღეთ შემდეგი ახალი წიგნები:

ლექსები ანტონ ფურცელაძისა ავტორის სურათითა, სუფთათ გამოგცემული ფრ. ნარეკვინისა და მ. ამირაძისაგან, ღირს ერთი ცალი 40 კ.

ქართული ზმნების კლასიფიკაცია, შედგენილი ა.ნ. ქუთათელაძისაგან. ეს წიგნი ღირს-სიყვარულია ენის შესასწავლად და ქართული ზმნების კანონიერთა ხმარებისთვის.

პოეტის ანდრეძი გოგის ვიისაშვილისს გამოგცემული გ. ფოფხაძისა და ეკ. სტურუის მიერ—ქ. ქუთაისს, ღირს შეფრთა.

კვირიდან კვირემდე.

საკვირველი ნიშნები აღმოჩნდა წელს ქართველთა ტომის გადაგვარებაში. ეს არის მეცხრამეტე საუკუნე ილეეა, სამი-ოა წელი აკლია მეოცე საუკუნის დადგომას; ჩვენ კი კულტურულ განეითარებაში უკან თუ არა, წინ არ წასულიკართ. ამ საუკუნის დამდეგს საქართველო, როგორც პოლიტიკური სხეული მოიქანცა გარეშე მტრებთან ბრძოლაში და, როგორც მოუძლურებულმა თავისი კეერთნი უფრო ძლიერს ერთმორწმუნეს ერს გადასცა; ამას შემდეგ გავიდა ეს ერთი საუკუნე და რას ეხეადეთ?...

***

განა მართლა ქართველმა ერმა მოიკრიფა რაიმე ღონე? განა მან ისეე გაიმხნევა წარსული ბრძოლით შესუსტებული გული, აღადგინა კე

რომ ჩვენის ენა ᲩᲣᲥᲣᲚᲘ ᲠᲘᲜᲗᲣᲚᲘ ᲔᲠᲘᲡ და შეიძლება უძველეს სახის, სრულიად მოულოდნელად შექმა ᲔᲣᲜᲘᲜᲐᲡ (თქვენს საალვა ᲗᲘᲗᲘᲡ ᲨᲐᲭᲘᲠᲘ!) და ჩვენ კი იმდენი ᲒᲐᲠ ᲒᲐᲒᲘᲮᲐᲠᲔᲑᲐ, რომ მეოდენ კეტი ᲒᲘᲜᲔᲑᲘᲗᲘᲡ ᲐᲓᲐᲠᲘᲡ (Მ. ᲡᲐᲮᲝᲩᲘᲐ ᲛᲐᲓ ᲐᲠᲘᲡ ᲒᲣᲜᲗᲘ) და ᲝᲛᲘᲡ ᲐᲓᲐᲒᲘᲚᲝᲛᲐᲜᲘᲡ ᲒᲐᲛᲝᲐᲒᲔᲜᲘᲜᲔᲑᲘᲗ ᲔᲡ „ᲘᲡᲢᲝᲠᲘᲣᲚᲘ ᲒᲐᲛᲝᲒᲐᲜᲘᲡ“.

მოდი და ამისთანა ᲑᲐᲖᲘᲗᲘᲠ დაკინᲔᲑᲘᲗ სიცილით ნუ ᲐᲒᲠᲔᲚᲔᲑᲓᲐᲗ. როგორც, ᲐᲜᲓᲠᲔᲚᲘ ᲣᲓᲐᲑᲘᲗ, ᲣᲬᲣᲚᲐ, ᲥᲘᲠᲗᲐᲗ სავსე ᲙᲣᲗᲮᲘᲗᲐ—ᲣᲐᲠᲒᲚᲐᲜᲘᲗ—ᲔᲜᲘ ᲫᲕᲐ ᲥᲐᲠᲗᲕᲔᲚᲔᲑᲘ. ᲐᲜ რომᲔᲚᲘᲗ საბუთიანმა „ᲒᲐᲠᲣᲗᲘᲜᲘᲚᲝᲒᲘᲗ“ მოგიტანთან ეს ამბავი. თქვენ ᲑᲠᲫᲐᲚᲔᲗ, საᲠᲗᲕᲔᲚᲘ ᲙᲐᲪᲘᲗ, ᲞᲐᲢᲠᲘᲪᲘᲐᲜᲔᲑᲘᲗ დოკტორმა ელისეევმ შეეგეტყობინაო. იქნება, დოკტორი ელისეევი სხვა მᲮᲠᲝᲕ კარგი დოკტორიც იყოს, კარგი მოგზაურიც, მაგრამ, ნურას უკაცრავად, უარგლაᲗᲘᲗ მის მიერ აღმოჩენილი ქართველობა სრულიად ზღაპარი უნდა იყოს, ყოველის სიმართლეს მოკლებული. როგორც ეიცით, დოკტ. ელისეევმა ქართული არ იცის, ᲔᲠᲘᲪ ᲝᲡᲛᲐᲚᲗ, ᲣᲠᲐᲜᲘ, ქართველს, სომეხს და გინდ აისოროს ერთმანეთᲘᲡᲐᲗᲕᲘᲡ ᲔᲔᲠ გაარჩევს, თუ არ ტანსაცმელითა; მაᲗᲘ რომელი საბუთის ძალით გვიმტკიცებს იგი იმას, რომ უძველესი, ფარᲜᲐᲠᲘᲡᲗᲕᲘᲡ დროᲛᲘ ქართველები ᲣᲠᲐᲜᲘᲗ მას უარგლაᲗᲘᲗ. ᲤᲘᲚᲝᲚᲝᲒᲘᲣᲠᲘ მიმᲔᲠᲬᲔᲚᲘᲗᲘ? თქვენთვის ᲨᲔᲜᲐᲮᲘᲗ მაგისთანა საბუთი. დალიკელებო, ᲯᲔᲠ ᲘᲛᲘᲠᲬᲔᲚᲘᲡᲐᲒᲘᲡ რომ ᲐᲠ გეოცᲔᲜᲗ ქართველებო, იმიტომ, რომ ᲪᲘᲠᲯᲐ ᲚᲐᲒᲐᲠᲘᲐᲜᲘ კილო ᲒᲔᲯᲐ ᲨᲔᲘᲪᲘᲚᲘᲪᲘᲜ; მაგალითათᲘᲗ ᲘᲛᲘᲠᲬᲔᲚᲘᲗ რომ „კი“ᲚᲘ ᲐᲛᲑᲝᲜᲔᲑᲘᲗ, ᲩᲕᲔᲜ მაკიერათ „ᲭᲝ“ᲚᲘ ᲔᲘᲪᲘᲗᲐᲜ, ᲝᲗᲮᲘ ᲐᲗᲐᲜᲘ ᲠᲔᲚᲘ მᲐᲜᲓᲐᲚᲘᲗᲐᲜ ᲩᲕᲔᲜᲗᲕᲘᲡ ᲓᲐᲛᲘᲠᲩᲔᲑᲣᲚᲘ ᲥᲐᲠᲗᲕᲔᲚᲔᲑᲘᲡ, ᲔᲠᲗᲘᲜ მᲘᲮᲔᲑᲘᲡᲗᲕᲘᲡ, როგორᲘ ᲨᲔᲠᲩᲐᲗ ᲓᲦᲔᲕᲐᲜᲓᲔᲑᲘᲗ ᲥᲐᲠᲗᲕᲔᲚᲘ ᲔᲜᲐ ᲝᲡᲘᲡ ᲨᲔᲣᲪᲚᲔᲚᲘᲐᲜᲘ, რომ ᲑᲠ ᲒᲐᲥᲕᲗ. ᲔᲚᲘᲡᲔᲔᲕᲘᲡ,—ᲠᲝᲛᲚᲔᲑᲛᲐᲪ ᲥᲐᲠᲗᲕᲔᲚᲘ ᲔᲜᲘᲡᲗᲕᲘᲡ ᲛᲮᲝᲚᲝᲓ, ᲘᲥᲜᲔᲑᲐ ᲠᲝᲠᲘ ᲡᲘᲢᲧᲕᲐ თუ იᲪᲝდა: „ᲗᲐᲛᲐᲠᲯᲝᲑᲐ“ და „ᲨᲔᲜᲘᲩᲘᲠᲘᲛᲔ“ მᲔᲢᲘ კი არა,—ᲛᲐᲗᲨᲘᲡ ᲖᲔᲓ მიᲬᲔᲠᲘᲡᲗ ᲨᲔᲐᲪᲕᲘᲗ, რომ ᲣᲠᲐᲜᲘᲡ ᲫᲚᲝᲕᲐᲜᲘ ᲤᲐᲠᲐᲝᲜᲘᲡ დროᲛᲘ ქართველები ᲩᲐᲤᲚᲣᲚᲘᲐᲜ ᲥᲘᲜᲗᲐᲨᲘ ᲓᲐ ᲐᲠᲐᲕᲘ ᲨᲣᲨᲕᲔᲚᲔᲑᲘᲗ, ᲔᲜᲘᲡᲗᲕᲘᲡ ᲒᲐᲒᲖᲐᲕᲘᲗᲐᲜ, რომ ᲐᲛᲝᲠᲯᲔᲕᲔᲜᲐᲡ, ᲡᲐᲜᲐᲛ ᲡᲐᲮᲐᲠᲘᲡ ᲥᲘᲜᲗᲘᲡ ᲛᲐᲗᲨᲘᲡ ᲖᲔᲓ ᲐᲠ გადაუᲪᲔᲜᲘᲗ. ᲡᲘᲠᲪᲔᲚᲘᲡᲐ, სხვა რომ არა იყოს რა, ᲐᲛᲫᲔᲠᲘ ᲩᲕᲔᲜᲘ ᲛᲝᲪᲣᲚᲝᲑᲐ და გᲐᲛᲐᲡᲮᲠᲔᲑᲐ! ᲛᲔᲠᲔ ᲔᲘᲜ ᲩᲐᲓᲘᲡ ᲐᲛᲐᲡᲬ...ᲩᲕᲔᲜᲘ ᲓᲔᲜᲯᲐᲠ ᲒᲣᲠᲜᲐᲚᲘ „ᲬᲝᲐᲛᲑᲔ“ ᲓᲐ ᲛᲘᲡᲘ ᲛᲔᲪᲘᲜᲔᲠᲘᲜ ᲛᲘᲛᲐᲛᲑᲘᲚᲘᲡᲔᲚᲘ.

* * *

„ᲪᲝᲢᲐ ᲮᲘᲡ ᲧᲣᲠᲐ, ᲘᲥᲜᲔᲑᲐ, ᲣᲫᲕᲔᲚᲔᲑᲘ ᲥᲐᲠᲗᲣᲚᲘᲡᲗᲕᲘᲡ და ᲗᲣᲗᲣᲜ Ქ. ᲣᲫᲕᲔᲚᲔᲑᲘᲡ ᲮᲘᲡᲬᲐᲜᲐᲡ ᲐᲓᲐᲠᲘᲡᲐᲓ ᲘᲣᲗᲣᲜᲘ—ᲐᲠᲐᲜᲘᲣᲚᲘᲗᲐᲜ ᲐᲠᲐᲜᲘᲡᲬᲘᲜᲐᲡ „ᲒᲐᲖᲔᲗᲘᲡᲬᲘᲜᲐᲡ“ მᲘᲛᲔᲜᲘᲡᲬᲘᲜᲐᲡ ᲒᲐᲛᲝᲪᲔᲚᲘᲡᲐᲗᲕᲘᲡ ᲓᲐᲛᲘᲠᲩᲔᲑᲣᲚᲘᲡ ᲓᲠᲝᲛᲘᲡ ᲥᲐᲠᲗᲕᲔᲚᲔᲑᲘᲡ ᲬᲘᲜᲐᲐᲮᲣᲚᲘᲡ ᲛᲐᲡ ᲣᲐᲠᲒᲚᲐᲜᲘᲗ. ᲤᲘᲚᲝᲚᲝᲒᲘᲣᲠᲘ ᲛᲘᲛᲔᲠᲬᲔᲚᲘᲗᲘᲡ ᲨᲔᲜᲐᲮᲘᲗ მაგისთანა საბუთი. დალიკელებო, ᲯᲔᲠ ᲘᲛᲘᲠᲬᲔᲚᲘᲡᲐᲒᲘᲡ რომ ᲐᲠ გეოცᲔᲜᲗ ᲥᲐᲠᲗᲕᲔᲚᲔᲑᲘᲡᲐᲗᲕᲘᲡ, იმიტომ, რომ ᲪᲘᲠᲯᲐ ᲚᲐᲒᲐᲠᲘᲐᲜᲘ კილო ᲒᲔᲯᲐ ᲨᲔᲘᲪᲘᲚᲘᲪᲘᲜ; მაგალითათᲘᲗ ᲘᲛᲘᲠᲬᲔᲚᲘᲗ რომ „კი“ᲚᲘ ᲐᲛᲑᲝᲜᲔᲑᲘᲗ, ᲩᲕᲔᲜ მაკიერათ „ᲭᲝ“ᲚᲘ ᲔᲘᲪᲘᲗᲐᲜ, ᲝᲗᲮᲘ ᲐᲗᲐᲜᲘ ᲠᲔᲚᲘ მᲐᲜᲓᲐᲚᲘᲗᲐᲜ ᲩᲕᲔᲜᲗᲕᲘᲡ ᲓᲐᲛᲘᲠᲩᲔᲑᲣᲚᲘ ᲥᲐᲠᲗᲕᲔᲚᲔᲑᲘᲡ, ᲔᲠᲗᲘᲜ მᲘᲮᲔᲑᲘᲡᲗᲕᲘᲡ, როგორᲘ ᲨᲔᲠᲩᲐᲗ ᲓᲦᲔᲕᲐᲜᲓᲔᲑᲘᲗ ᲥᲐᲠᲗᲕᲔᲚᲘ ᲔᲜᲐ ᲝᲡᲘᲡ ᲨᲔᲣᲪᲚᲔᲚᲘᲐᲜᲘ, რომ ᲑᲠ ᲒᲐᲥᲕᲗ. ᲔᲚᲘᲡᲔᲔᲕᲘᲡ,—ᲠᲝᲛᲚᲔᲑᲛᲐᲪ ᲥᲐᲠᲗᲕᲔᲚᲘ ᲔᲜᲘᲡᲗᲕᲘᲡ ᲛᲮᲝᲚᲝᲓ, ᲘᲥᲜᲔᲑᲐ ᲠᲝᲠᲘ ᲡᲘᲢᲧᲕᲐ თუ იᲪᲝდა: „ᲗᲐᲛᲐᲠᲯᲝᲑᲐ“ და „ᲨᲔᲜᲘᲩᲘᲠᲘᲛᲔ“ მᲔᲢᲘ კი არა,—ᲛᲐᲗᲨᲘᲡ ᲖᲔᲓ მიᲬᲔᲠᲘᲡᲗ ᲨᲔᲐᲪᲕᲘᲗ, რომ ᲣᲠᲐᲜᲘᲡ ᲫᲚᲝᲕᲐᲜᲘ ᲤᲐᲠᲐᲝᲜᲘᲡ დროᲛᲘ ქართველები ᲩᲐᲤᲚᲣᲚᲘᲐᲜ ᲥᲘᲜᲗᲐᲨᲘ ᲓᲐ ᲐᲠᲐᲕᲘ ᲨᲣᲨᲕᲔᲚᲔᲑᲘᲗ, ᲔᲜᲘᲡᲗᲕᲘᲡ ᲒᲐᲒᲖᲐᲕᲘᲗᲐᲜ, რომ ᲐᲛᲝᲠᲯᲔᲕᲔᲜᲐᲡ, ᲡᲐᲜᲐᲛ ᲡᲐᲮᲐᲠᲘᲡ ᲥᲘᲜᲗᲘᲡ ᲛᲐᲗᲨᲘᲡ ᲖᲔᲓ ᲐᲠ გადაუᲪᲔᲜᲘᲗ. ᲡᲘᲠᲪᲔᲚᲘᲡᲐ, სხვა რომ არა იყოს რა, ᲐᲛᲫᲔᲠᲘ ᲩᲕᲔᲜᲘ ᲛᲝᲪᲣᲚᲝᲑᲐ და გᲐᲛᲐᲡᲮᲠᲔᲑᲐ! ᲛᲔᲠᲔ ᲔᲘᲜ ᲩᲐᲓᲘᲡ ᲐᲛᲐᲡᲬ...ᲩᲕᲔᲜᲘ ᲓᲔᲜᲯᲐᲠ ᲒᲣᲠᲜᲐᲚᲘ „ᲬᲝᲐᲛᲑᲔ“ ᲓᲐ ᲛᲘᲡᲘ ᲛᲔᲪᲘᲜᲔᲠᲘᲜ ᲛᲘᲛᲐᲛᲑᲘᲚᲘᲡᲔᲚᲘ.

* * *

ᲒᲐᲜᲐ ᲡᲐᲮᲠᲣᲚᲔᲑᲘᲡ ᲥᲐᲠᲗᲕᲔᲚᲔᲑᲘᲡ ᲛᲘᲬᲘᲛᲝᲚᲐᲜ კი ᲪᲝᲪᲮᲚᲘᲐᲜ ᲒᲔᲣᲯᲔᲜᲐᲜ, ᲠᲝᲛᲔᲚᲗᲐᲒᲘᲡ ᲓᲦᲔᲡ ᲬᲔᲠᲐ-ᲙᲘᲗᲮᲕᲘᲗ ᲓᲐᲮᲡᲐᲠᲐᲒᲐ ᲔᲗᲔᲠᲘᲒᲔᲑᲐᲛ, ᲗᲣᲐᲠᲐ ᲐᲗᲐᲗᲘᲠᲔᲑᲘᲗ ᲓᲐ ᲡᲝᲛᲮᲘᲡ ᲙᲐᲗᲝᲠᲔᲪᲘᲐᲗᲐ ᲡᲐᲛᲮᲔᲚᲔᲗᲐᲜ ᲔᲗᲔᲠᲘᲒᲔᲑᲐᲛ ᲛᲝᲛᲐᲒᲘᲓᲔᲓᲘᲐ, ᲘᲡ ᲐᲠ ᲯᲠᲗᲘᲐ, რომ ᲡᲐᲛᲬᲠᲐᲕᲐᲠᲔᲚᲘᲗᲐ ᲩᲕᲔᲜᲘᲗ ᲮᲔᲚᲘᲓᲐᲜ ᲐᲠ ᲬᲐᲯᲘᲠᲘᲡᲐᲗᲕᲘᲡ ᲛᲝᲛᲐᲒᲘᲓᲔᲓᲘᲐ, ᲘᲒᲘᲠᲔᲛ ᲐᲮᲠᲘᲡᲐᲗᲕᲘᲡ ᲒᲐᲓᲐᲒᲘᲪᲔᲗᲝᲗ, ᲗᲣᲗᲐᲠᲐ ᲐᲗᲐᲗᲘᲠᲔᲑᲘᲗ ᲓᲐ ᲡᲝᲛᲮᲘᲡ ᲙᲐᲗᲝᲠᲔᲪᲘᲐᲗᲐ ᲡᲐᲛᲮᲔᲚᲔᲗᲐᲜ ᲔᲗᲔᲠᲘᲒᲔᲑᲐᲛ ᲛᲝᲛᲐᲒᲘᲓᲔᲓᲘᲐ, ᲠᲝᲛᲔᲚᲗᲐᲒᲘᲡ ᲓᲦᲔᲡ ᲬᲔᲠᲐ-ᲙᲘᲗᲮᲕᲘᲗ ᲓᲐᲮᲡᲐᲠᲐᲒᲐ ᲔᲗᲔᲠᲘᲒᲔᲑᲐᲛ ᲛᲝᲛᲐᲒᲘᲓᲔᲓᲘᲐ. ᲘᲔᲠᲘᲪ ᲛᲘᲡᲘ ᲐᲮᲠᲘᲡᲗᲕᲘᲡ ᲒᲐᲜᲘᲮᲘᲠᲔᲑᲘᲗ, ᲡᲣᲚᲘᲔᲠᲘᲐᲗ ᲓᲐᲯᲐᲕᲨᲘᲠᲔᲑᲘᲗ. ᲩᲘᲛᲘ ᲐᲮᲠᲘᲡᲗᲕᲘᲡ ᲡᲐᲪᲘᲓᲐᲙᲐᲜᲘᲐ ᲙᲣᲠᲜᲘᲡᲗᲕᲘᲡ ᲣᲤᲠᲝ

* * *

ᲬᲔᲚᲘᲡ ᲗᲐᲗᲣᲚᲘᲡ ᲡᲘᲡᲣᲚᲘᲔᲠᲝᲛᲘᲗ ᲛᲗᲘᲠᲝᲛᲝᲗᲐ ᲨᲔᲪᲠᲘᲑᲐ ᲡᲐᲛᲮᲔᲚᲔᲗᲐ ᲡᲙᲝᲚᲔᲑᲘᲡ ᲛᲡᲬᲐᲕᲚᲔᲑᲚᲔᲑᲘᲡ ᲥᲙ. ᲙᲣᲗᲐᲘᲡᲘᲡ და ᲣᲤᲝᲡᲬᲘᲚᲘᲡ ᲡᲐᲛᲮᲔᲚᲔᲗᲐ ᲡᲙᲝᲚᲔᲑᲘᲡ ᲡᲐᲯᲘᲗᲮᲐᲗ. ᲛᲙᲘᲗᲮᲔᲑᲘᲗᲐᲜ ᲐᲠᲘᲡᲐᲜ ᲠᲗᲣᲚᲘᲡᲗᲕᲘᲡ ᲛᲝᲛᲔᲪᲘᲐᲠᲘᲡ ᲡᲐᲯᲘᲗᲮᲐᲗ. ᲛᲙᲘᲗᲮᲔᲑᲘᲗᲐᲜ ᲐᲠᲘᲡᲐᲜ ᲠᲗᲣᲚᲘᲡᲗᲕᲘᲡ ᲓᲐᲛᲬᲧᲔᲚ

სასარგებლოთ კიდეე ასეთი თეითცნობიერება იქნება მათთვის. მზოლოთ, რასაკ�rელია, თუ მასწავლებელნი ოფიციალურათ არ დაიბერენ თავს ერთმანეთთან და მზეურაეს თეალით არ დაუწყებენ ერთმანეთს ყურებას.

* * *

პირველი საქმე ის არის, რომ თეით ამ სოფლის მასწავლებლებს უნდა ესმოდეს თეისი მნიშვნელობა. კარგი მასწავლებელი კეთილი მთესველი არის ხალხშა; მისი გონიერი სიტყვა ნაყოფიერი თესლია; ხალხი მას თავისისათვინ უნდა უყურებდეს, მიხვან აღზრდილმა ნორჩმა ბუნებამ ქართველისამ თავისი შესაფერი ნაყოფი უნდა მოსცეს სოფელს და ქეყანასა.

* * *

ბეერი საგულისხმო აზრები დაიბადება მასწავლებელთ შორის, თუ კი ისინი ისარგებლებენ ამ შეკრებით და ერთმანეთს დაუმგობრდებიან. სხვათა შორის მე ძალიან მომეწონა ბ-ნი წულაძის აზრი შეუძლო მოწაფეთა დამხმარებელი თანხის მოსაკრეფლოათ. მისი აზრით უნდა დაარსდეს კამიტეტები, რომ იმით განაგონ მოგროვილი ფულის ხარჯი ღარიბ მოწაფეთა შესაწევნელათ.

დიახ, პატიოსანი აზრია, მაგრამ ამ სამაზრო კამიტეტებსაც ნამ ერთი უმთავრესი კამიტეტი უნდა ყოველს, ასე ეთქვათ შუგაული, ანუ თავი კამიტეტი, რომელიც უნდა იყოს სპატიო კაცებისაგან შემდგარი და ადგილ-სამყოფელი თფილისში უნდა ჰქონდეს.

* * *

ერთი ასეთი კამიტეტი ახლა კიდეე მოეშვებეს ირაკლის ფონდის შესადგენთან. ეს კამიტეტია შემდგარი დიდებული მეფის შვამმაღლობის წარმომადგენელთაგან, რომელთაც ეზმარებიან აგრეთვე ცნობილნი მოღვაწენიც. ირაკლის ფონდის საგანი სწორეთ შეუძლო მოწაფეებს დახმარებაა და ამასთან კამიტეტი ცდილობს, რომ ყოველი ნიეიერი მოწაფე საზღვარ-გარეთ გაგზავნოს მეცნიერებისა და ყოველგვარი სამოგზაურო-მოხელეობის შესასწავლათ.

მაშ რაღა საჭიროა ცალკ-ცალკე საზოგადოების შედგენა, როცა არის ირაკლის ფონდის შემაგროვებელი კამიტეტი, რომელსაც საგანთ იგივე დასმარება აქეს შეუძლო და ნიეიერი მოწაფეებისა. მართლაც, რომ ამ ფონდისთვის არის საჭირო პროვინციებში და თითქმის ყოველ სოფელშიაც შედგეს ფულის შემკრები კომიტეტები, რომ იმინი უგზაგნიენ შეგროვებულ ფულს ირაკლის ფონდის მეურჰმოებელ კამიტეტს თფილისში.

ჩვენი სოფლის მასწავლებლები რომ ამ საქმეს დაუფიქრდებოდენ, მოიღებ-პარაკებდენ ამ საგანზე და გიმსჯელებოდენ სხვათაშორის ამ საკეთილო აზრის ასასრულებლათ, მათ მასწავლებლობის მოღვაწეობას კიდეე ზედ დაერთვის ეს დიდი საქეელმოკმედო საქმეც. მე ვეერ წარმოვიდგენ ისეთ ღარიბ ქართველ ოჯახს და გლეხის კომლს, რომ წელიწადში ერთი ანაბარი არ გამოიღოს ირაკლის ფონდის შესაგებენათ და ეს ერთი ანაბარიც კი დიდ საქმეს იზამს, თუ კი მოგროვდება; მაგრამ ამას უნდა კაცები, მომქმედნი პირნი და სოფლის მასწავლებლებზე და საღიდელო პირებზე უკეთესი ამ საქმისათვის სხვა ვეერ წარმოიდგენია, თუ კი რომ გვარჯვნენ და სამშობლოს ქეეყნისათვის თავის წელილს—შრომას და თანაკრძნობას არ დაიშურებენ.

* * *

სიამოენებით შეეიტყვეთ, რომ ხელოსანთა ამხანაგობა არსდება თფილისში. ორი კრება უკვე ყოფილა; ოცდა ჩვიდმეტი წეერი კიდეე ჩაწერილა ახალ ამხანაგობაში. ახალს იმიტომ ვამბობ, რომ ყოფილა კიდეე ძველი ამხანაგობა, რომელსაც ესეეე აზრი ჰქონია და ამ ამხანაგობას უკეე სამსაი თუმანი მოუგროვებია საქმის დასაწყებათ და ხუთ პროცენტიან, სარკებლიან, ბილეთებით უქ�.

ხელოსანთა ამხანაგობა იმ განზრახვით დგება, რომ საკუთარი თანხით იაფით შეიძინოს თავის ხელსაწყო იარაღი, სავაჭრო მასალა და შემდეგ თავისი ნაწარმოებიც ამხანაგობის გამგეობას წარუდგენოს გასაყიდათ და ნაწილი ღირებულისა იმ თავითვე მიიღოს. ამ გვარი საზოგადოება, თუ იგი საქმის ცოდნით და ხერხიანათ წაეიდა, დიდ სარგებლობას უქადის ამხანაგობას.

* * *

კრებაზე აეძრეული კითხეა, რომ ძეელ ხელოსნებს რომ სამსაი თუმანი მოუგროვებიათ, ის ფული ახალ ამხანაგობას გადმოეცეს და თეითონაც შეგეეერთდენო. მაგრამ ძეელ ამხანაგებს გონიერათ უპასუხნიათ: არა, ჯერ დაგიმტკიცოსო ახალმა ამხანაგობამ, რომ მისგან დაწყებული საქმე მომგებიანი იქნება და მაშინ ჩვენც, შეიძლება, ჩვენი ფული დაკახმარეთო. ჩინებული და პატიოსანი.

* * *

დაე, მართალი ახალმა ამხანაგობამ საქმის ცოდნით, პატიოსნებით და მზნე გამრჯელობით იჩინოს თავი და, ჩვენ დარწმუნებული ვართ, თანხის გადიდებაზე ლაპარაკიც არ იქნება. ფულის შოენა ახლა ძალიან ადვილია, ოღონდ საქმე იყოს. მაგრამ როგორც არა ერთგზის გამოვეცადებია, ამისთანა საქმეს ძვლათ უხეირენია ჩვენშა, რადგან არც საქმის მცოდნე კაცები გეყენან და არც უანგარო თავდა-

დებულნი საზოგადოებისთვის. როცა ამისთანა საყველპურო საქმე გამოჩნდება, ყოველი მგელი ცდილობს ცხვრის ტყავში გამოეწყოს, რომ შემდეგ ცხრის ფარას ბასრი კბილი გაჭრას. აი, ამ გვარ ოინებს უნდა უფრთხოდეს ახალი ამხანაგობა და, ეინც არ არის კახაბერი, იმას კაპაბერათ ნუ დაიყენებს.

მაზაკელი.

ᲡᲘᲛᲦᲔᲠᲐ.

ალრ მრწამს ტკბილი გრძნობა,
უნაზესთ ოდგებული,
ალრ არი რუსთველური
ალმფრენი სიყვარული.

—

ᲓᲦᲔᲒᲜᲓᲔᲚᲘ სიყვარული
მშრალი არი, ვითა ჩალა,
თვისი ძალა დაუკარგავს
და ᲒᲐᲘᲡᲓᲐᲠᲐ მაჩანჩალა.

—

ოდესმე ᲘᲡ ᲒᲐᲛᲦᲔᲠᲔᲚᲘ,
ᲓᲦᲔᲒᲜᲓᲔᲚᲘ ᲓᲐᲜᲓᲦᲔᲒᲜᲔᲚᲘ
ᲬᲣᲚᲔᲑᲘᲡ ᲖᲔᲓᲐᲨᲘ, ᲠᲐᲦᲐᲛ ᲛᲘᲜᲓᲐ
ᲓᲦᲔᲒᲜᲔᲚᲘ სიყვარული.

—

ᲓᲘᲠᲘᲡᲔᲑᲘᲡᲐᲡ არ ᲓᲐᲒᲣᲜᲔᲗᲐᲜ,
ᲐᲠᲩᲔᲣᲜᲘᲡᲐᲡ არის ᲤᲣᲚᲘ.
ᲬᲣᲚᲔᲑᲘᲡ ᲖᲔᲓᲐᲨᲘ ᲐᲜᲒᲐᲠᲘᲨᲘᲗ
ᲛᲝᲛᲬᲝᲛᲔᲚᲘ სიყვარული.

—

ᲩᲕᲔᲜᲘ ᲡᲐᲢᲠᲝᲤᲝ ᲒᲘᲒᲘᲡᲔ არი,
ᲛᲘᲡᲙᲐᲚ ᲝᲔᲚᲘᲗᲐᲡ ᲩᲕᲔᲜᲘ ᲒᲣᲚᲝ...
ᲬᲣᲚᲔᲑᲘᲡ ᲖᲔᲓᲐᲡᲘ ᲡᲐᲠᲒᲔᲑᲔᲚᲖᲔ
ᲐᲮᲓᲣᲚᲘ სიყვარული.

—

ᲢᲐᲠᲘᲔᲚᲘᲡᲐᲗᲕᲘᲡ ᲪᲠᲘᲛᲦᲘᲡ ალრ ᲒᲘᲒᲠᲘᲗ,
არ ᲒᲐᲠᲗ ᲛᲘᲡᲙᲐᲚ ᲓᲐᲜᲓᲐᲛᲘᲚᲘ...
ᲬᲣᲚᲔᲑᲘᲡ ᲖᲔᲓᲐᲡ ᲓᲘᲐᲝ ᲒᲣᲚᲘᲗ
ᲛᲝᲛᲖᲐᲠᲔᲣᲚᲘ სიყვარული.

—

ალრ არი ტკბილი გრძნობა,
უნაზესთ ᲝᲔᲒᲔᲑᲣᲚᲘ,
ალრ არი რუსთველური
ალმფრენი სიყვარული.

ს. ᲑᲐᲠᲐᲗᲨᲕᲘᲚᲘ.

„ᲙᲕᲐᲚᲘᲡ“ ᲙᲝᲠᲔᲡᲞᲝᲜᲓᲔᲜᲪᲘᲐ.

Კ. ᲒᲣᲨᲘ. ეს ორი წელიწადია, რაც ს. ᲙᲣᲨᲘᲗᲐ ბ. ნ. წერეთელის თაოსნობით დაარსდა საᲐᲑᲐᲠᲘᲨᲘᲡᲐ ფაბრიკა. ᲒᲐᲪᲚᲔᲑᲘᲡᲐ დაკვირთ, შარშან იმედი გვქონდა, რომ ᲐᲑᲐᲠᲘᲨᲘᲡᲐ პარკი მეტ ფასათ გაიყიდებოდა: ე. ი. ფაბრიკა მეტ ფასს მისცემდა პარკში, ეინემ საზოგადოთ იყიდებოდა, მაგრამ 18 კ.—20 კ. არ აუწიეს გირვანქაში, როგორც კერძოთ იყო. თუმცა რამდენსამე კი მისცეს 25 კ. გირვანქა პარკში, მაგრამ კუდებს იქვე ატოვებინებდენ. ეს რა გამოიდა: თბა ეიყიდე, თბა გაეცალე. ᲔᲔᲚᲐᲠ ᲕᲜᲐᲮᲔ ᲡᲐᲠᲒᲔᲑᲔᲚᲘᲐ, რომ იტყვიან, ეს არის.

წელს ბ ᲬᲔᲠᲔᲗᲔᲚᲘᲐ, თუ მეტი არა, 2000-სი კოლოფი თესლი გასცა ᲘᲛ ᲑᲐᲠᲝᲗᲘᲗ, რომ, რაც პარკი მოეიდოდა, მას უᲬᲔᲓᲐ მიეღო და ისიც აწეულ ფასათ: ე. ი. 5 კ. მეტათ საზოგადო ფასზე, როგორც უᲬᲘᲜ ᲰᲥᲝᲜᲓᲐ ᲒᲐᲜ.ᲮᲐᲓᲔᲑᲣᲚᲘ. წელს, არამც თუ აწეულ ფასში, არამედ სრულიად არ ღებულობს, ასე ᲑᲠᲫᲐᲜᲐ: მიეიღებ 25 კ. გირვანქას იმ პარკებისას, რომელიც თესლის საფასოთ იქნება მოტანილი (თესლის ფასათ ეისაც ფული არ მოუცია, პარკს ართმევენ ბ. ნ. წერეთელი). თუ პარკს არ აიღებდა, რისთვის გასცა ამდენი თესლი? ᲮᲚᲝᲑᲘᲗᲐᲒ იმ იმედით გამოართვა მას, რომ ფაბრიკაში მეტ ფასათ გაეიღდა. კერძო მყიდველებიც ᲑᲔᲠᲜᲘ ᲐᲠᲘᲐᲜ და ᲐᲮᲚᲐᲔᲒ 25 კ.—28 კ. ყიდულობენ გირვანქა პარკს (ისინიც თავიანთი გაცემული თესლის პარკს ყიდულობენ და არა ნ. წერეთელისას). ბ. ნ. წერეთელმა რომ არ იყიდოს, ისინი დაუკლებენ ფასს და 28 კ. მაგიერთ, ეინ იცის შარშანდელ-ს არ იყოს, 14—15 კ. მეტს არ გაიღებენ და ეს გაინ კარგია? ეს არის ᲮᲚᲝᲑᲘᲡᲐᲓᲛᲘ ᲒᲣᲚᲨᲛᲐᲢᲚᲔᲠᲝᲑᲐ? რას მიეაწეროთ ეს საქე�eლი? ᲗᲐᲗᲐᲡ ᲛᲐᲜᲔᲗᲘ ᲘᲛᲘᲡᲗᲕᲘᲡ ᲓᲐᲣᲜᲐᲛᲔᲠᲔᲚᲘ, რომ ᲮᲚᲝᲑᲘᲡ ᲬᲘᲠᲐᲜᲘ ᲣᲩᲘᲣᲚᲝᲡ ᲓᲐ ᲛᲝᲛᲨᲠᲝᲗᲐ თავიდან: წადით, მომშრობდით, მე თქვენი დაეიდარაბის თავი არა მაქესო?... ᲨᲬᲝᲠᲘᲗᲐ ᲣᲜᲓᲐ ᲛᲝᲒᲐᲡᲬᲘᲜᲝᲗ ᲠᲝᲛᲐ, ᲐᲛ ᲡᲐᲥᲛᲔᲖᲔ ᲓᲘᲓᲘᲐ ᲧᲣᲠᲐᲓᲦᲑᲐ ᲣᲜᲓᲐ ᲛᲘᲔᲪᲮᲠᲐᲗ, თავარა ასე ფონს ᲔᲔᲠ გაეალთ. ᲡᲐᲭᲘᲠᲝᲐ ᲡᲐᲖᲝᲒᲐᲓᲝᲔᲑᲘᲡᲐ ᲛᲮᲠᲘᲗ, ᲠᲝᲒᲝᲠᲪᲘ ᲤᲐᲑᲠᲘᲙᲐᲨᲘ, ᲘᲡᲔ ᲙᲔᲠᲫᲝ ᲛᲧᲘᲓᲔᲚᲔᲑᲗᲐᲜᲐᲪ ᲓᲐᲜᲘᲨᲣᲚᲘ ᲘᲧᲝᲡ ᲛᲬᲠᲘᲚᲘ, ᲠᲝᲛᲐ ᲛᲧᲘᲓᲔᲚᲔᲑᲘᲓᲐᲜ ᲒᲐᲛᲧᲘᲓᲔᲚᲡ ᲐᲠᲐ ᲓᲐᲐᲚᲔᲚᲓᲔᲡ ᲠᲐ ᲓᲐ ᲬᲘᲗᲝᲗᲠᲘᲡ ᲥᲕᲔᲐᲣᲜᲔᲑᲘᲡᲐᲔᲗᲘᲗ ᲐᲠ ᲒᲐᲛᲝᲣᲬᲘᲠᲜᲐᲜ ᲡᲐᲬᲧᲐᲚ ᲮᲐᲚᲮᲡ ᲐᲮᲠᲘᲜᲔᲑᲘᲡ ᲞᲐᲠᲙᲘ.

ᲚᲔ. Შ.

***

ᲡᲐᲓᲐ. ᲒᲐᲜᲯᲘ. ᲗᲘᲗᲘᲡᲐᲗᲕᲘᲡ ᲔᲠᲗᲘᲗ ᲬᲔᲚᲘ ᲡᲠᲣᲚᲘᲚᲔᲑᲐ

მას აქეთ, რაც განჯაში დაარსდა „წიგნების გამომცემელი ამხანაგობა“.. ბ-ნი ს. დოლოიე ყოველ თვის თავზე ამხანაგობის წერერებს ათ-ათ ფაურს ახდევინებს, და ჩვენდა საუბედუროთო, ჯერ ერთი წიგნიც კი არ დდგერნახავს განჯაში დაარსებული ამხანაგობის მიერ გამოცემული. სიმართლე რომ ეთქვათ, ან კი როგორ გამოიცემოდა წიგნი, როდესაც თითქმის ყველა მთარგმნელები იმყოფებიან სახელმწიფო სამსახურში და ამ უკანასკნელის მოთხოვნილებასაც ძლიერ ასრულებენ, არამც თუ წიგნები თარგმნონ. ის არ ჯობდა, „განჯის ამხანაგობა“ შეერთებოდა თფილისის ამხანაგობას, რომელსაც, იქი არ არის, უკეთესი მთარგმნელებიც ეყოლება და სასარგებლო წიგნების მიწედენაც შეეძლებოდა მკითხველი საზოგადოებისთვის. მაგრამ ჩვენნი საუბედუროთ ქართველების დიდი ხნიდან მოგვდეს „დაქსაქსული ძალით შრომა“. და ახლაც, რასაკვირველია, სადაც კი ათი ქართველი შეგროვდება, უსათუოთ უნდა დაარსონ „ამხანაგობა“. ამ გვარ ჩხირკედლაობას ხელის მომწერლები ეტვეში შეჰყავს და ვერ გადაუწყვეტიათ, სდა ჩაეწერონ: „ახალ მკითხველ“-ში, „გლეხ“-ში, თუ „განჯის ამხანაგობა“-ში და ბოლოს დროს ის გამოდის, რომ არც ერთში არ ეწერებიან. ჩვენის აზრით ჯობს, რომ განჯის ამხანაგობა შეუერთდეს თფილისის „ახალ მკითხველს“. ბ-ნ დოლოიესაც მიემართოვთ, ხელის მომწერლები გადასცეს თფილისის ამხანაგობას და მით მოგვცეს საშუალება სასარგებლო წიგნების კითხვისა.

ეფ. გუნეშაძე.

*
* *

სოფ. ჯურუჭეგეთი. (ოზურგ. მაზრა) 20 ამა მაკათათვეს ს. ჯურუჭეგეთს დაეასაფლაეეთ ცამეტის წლის უდროოთ გადაცვალებული ი. მ. გიგინეშვილი; ეს ყმაწვილი ქუთაისის გიმნაზიის მეხუთე კლასში პირველ შეგირდათ ითელებოდა და სტიპენდიაც ეძლეოდა. იმისი შესანიშნავი ნიჭი, ხასიათის უმანკოება და მთელი გარეგანი შეხედულობა დიდ იმედს იძლეოდა. საწყალი ტეინის ანთებამ იმსხვერპლა. დასაულებებზე მთელი ეკეთერი საზოგადოება დაეესწრო; ახალგაზდას კუბო გეორგეგნებით შეამკეს და ბეერი საგრძნობელი სიტყვები წარმოთქეა ამ გაუშლელი ყვავილის დაკარგვაზე.

ი. ბორდეკაძე.

*
* *

ქ. ფოთი. კვირას 20-ს იელისს ბ-ნ. ალ. კეასაძის ლოტბარობით და თაოსნობით გამართულ იქნა კონცერტი, რომელშიაც მონაწილეობას ღებულობდენ ფოთის ახალგაზდობა. კონცერტი იყო გამართული საქეელ-მოქმედო მიზნით. დადგეს ბერეთეე ცოცხალი სურათები, საზოგადოებაც კარგი ძალი დაესწრო და ნასიამოვნებიც დარჩა; დიდი მადლობის ღირსია ბატ. კეასაძე.

და სწრეთაკენი.

ხალკედონის კრების მიერ აღმრეული შეფოთი და ქართველ-სომეხთა ვეალაკეკვება სარწმუნოებაში.*).

I.

ხალკედონის კრების შესახებ.—ბაბკენ კოთალიკოსი.—ეჩმიაძინის კრება.—ხალკედონის კრებაზე უარისყოფა.—ბერძნებისა და რომაელების სიძულვილი სომხების წინააღმდეგ.

ერომხებმა, ქართველებმა და ალბანელებმა დიდ ხანს იბრძოლეს ცეცხლის თაყვანისმცემლებთან; ბეერი სისხლისღერა გამოსცადეს ქურუმებთან და მოგვებთან ბრძოლაში. ბოლოს, რათიც იქნა, სძლიეს კერპთაყვანისმცემლებს და ცოტა ხნით შეისვენეს. ამ დროს ისინი ანდომებდენ მართლმადიდებელი ეკლესიის წესწყობილების დაარსებას. მაგრამ უეცრათ ისეე ატყდა საშინელი შეფოთი ხალკედონის კრების გამო, რომელმაც კიდევ უფრო მძიმენაირე ბრძოლა აღძრა ზემოხსენებულ ერთა შორის, ვიდრე სპარსელი ცეცხლის-თაყვანისმცემლების განძვევებაში. ხალკედონის კრების კითხვების გამო ორმოცი წლის განმავლობაში (451—491) საბერძნეთისა და რომის საქრისტიანო ეკლესიებში ბრძოლა და შფოთი არ შეწყდარა. ბოლოს ეს მწველებლობის ცეცხლი მოედეა სომხეთსაც. ამ ქეყნის ხალხმა თავის სისხლითი განამტკიცა ქრისტეს სარწმუნოება ცეცხლის-თაყვანისმცემლების წინააღმდეგ. მისთეს არც ახალი ქრისტიანული მოძღვრობა იყო საკმარი და არც ახალი მსოფლიო კრება, მით უმეტეს ხალკედონისა, რომელსაც საბერძნეთის და რომის ქრისტიანენიც კი უარს ჰკოფდენ ამ კრების უკანონობაზე. თეთ ზენონ იმპერატორმა მრავალი ეპისკოპოსების ხელმოწერილი ეპისტოლე გამოსცა, რომელშიაც აღიარებდა კანონიერად მზოლოთ ნიკიისა, კოსტანტინეპოლისა და ეფესოსის მსოფლიო

*) ეს სტატია გამოგრეფილია შარდანების საკეკლესიო ისტორიიდან.

Японка въ европейской прическѣ.

Дамскій оркестръ.

Японская фотографія.

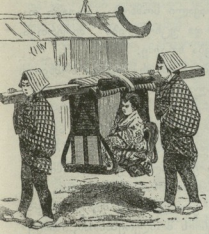
Нянки.

Знатная дама.

Крестьянки.

На отдыхѣ.

За трапезою.

Дѣвушка племени айно, изъ Эдо.

Служанка.

Танецъ съ вѣерами.

Работница.

ᲘᲐᲞᲝᲜᲔᲚᲘ ᲥᲐᲚᲔᲑᲘ.

კრებებს; ანასტასი იმპერატორს კი ისე მობეზრებული ჰქონდა ხალკედონის კრების მიერ გამოწვეული შფოთი, რომ ბრძანება გამოსცა სრულებით აღარ-სად ყოფილიო სჯა ხალკედონის კრებაზე. ამ კრებამ ისეთი განხეთქილება და პარტიული ბრძოლა ატეხა მთელ საქრისტიანოში, რომ ხელჩართული ომებიც კი იმართებოდა და უმანკო ქრისტიანების სისხლი იღვრებოდა.

სომხის კათოლიკოსმა ბაბკენმა რა ნახა ხალკედონის კრების [1]) ცუდი მიმართულების მცნების შემოტანა სომხეთში, წინააღმდეგ მას და მიიმხრო მთელი სომხეთი, საქართველოსი და ალვანის ქეყნებიც, სადაც ხალკედონის კრების მიერ გამოწვეული პარტიობას, შუოს და მბრობას აქმაული ქრისტიანობა; აქ ხალხი თავზარ დაცემფული იყო ხსენებული ალიაქოთისაგან. ეს განხეთქილება ზნეობრივ ჩირქს აცხებდა ქრისტეს სარწმუნოებას. ბაბკენ კათალიკოსმა ეზრიანწინაში კრება მოაწყინა, სადაც არა თუ მარტო სომეხნი, არამედ ალვანიდან, ქართველიდან და ფერსიდანაც მრავალი ხალხი მოაწყდა ამ კრებაზე მობძანდენ ალვანის კათოლიკოსი თავი-ი ეპისკოპოსები-თაც, ქართველთა კათოლიკოსი, გაბრიელ, თავისი ამალითა, სიუნის [2]) ეპისკოპოსი მოსე, სტეფანეს მოადგილე, და სხვა გვიჩვენონი პირები. ხანგრძლივ ბაასს შემდეგ ამ კრებაში წაიკითხეს ზენონ იმპერატორის სიგელი და მთელმა კრებამ ერთხმათ მოიწონა და უარი ჰყო ხალკედონის კრების განაზენი. სარწმუნოების მოძღვრებას მიუმატეს მოკიდულებრივი ქადაგებანი და ალაარეს ქეშმარიტებათ სარწმუნოებათა დადგენილებანი მხოლოთ სამი მსოფლიო კრებისა: ნიკაისა, კონსტანტინეპოლისა და ეფესისა. მაგრამ ხალკედონის კრების დადგენილობათა უარისყოფის გამო რომადელებსა, ბერძნებსა და სომხებს შორის ჩამოვარდა საშნელი სიძულილი, რომელიც საუბედუროთ დღეევნდლამდე არსებობს. ამ სიძულილმა იმსხვერპლა სომხის ბაგრატიდები და რუბენიანთ ტომის ხელმწიფობა, დაარღვია და დასცა საბოლოოთ როგორც სომხეთის სამეფო, ისე მისი გვერვენი და კეფრთხი. ამ სიძულილის გამო მრავალ ჯერ გაიკიცხა სომხის ეკლესია და კიდე გაიკიცხება ის ეკლესია, რომელსაც ქრისტიანობისთვის მრავალი ტანჯვა და დევნა განუცდია ურწმუნო აზიის ტომთაგან. ასეთი ალტაინებული სიძულილის გამო მრავალი მამამთავრები და ბერები შეკრთენ და სხეა-და-სხვა კრებები მოახდინეს. ამ სიძულილიმ ატეხა საშინელი ბრძოლა და ჩხუბები მრავალ საუკუნის განმავლობაში და მრავალ საეკლესიო მწერლებსაც მასალა მისცა. ამ სიძულილის გამო მრავალი სომხობა გადადგა თავიანთ დედა ეკლესიის და უცხოელებს შეეერთდა, როგორც დღემდის ხდება ხოლმე.

ხალკედონს კრების უარისყოფა და სომხეთის ეკლესიის დამოუკიდებლობა და თავ-სუფლება საცოურ ქეთ შეიქმნა ბერძნებისა და რომაელების ეკლესიათაგის. ისინი ყოველი თავისი ძალით აღიქუსენ სომხების წინააღმდეგ. საბერძენთის და რომის ეკლესიები იმდენთ არ ეწინააღმდეგებოდენ სომხის ეკლესიის პირველ ქრისტიანობრივ მოძღვრებას, რომელიც ხალკედონის კრებამდე არაფრით განირჩეოდა ბერძენ-რომის იკონესიის მოძღვრებასთან, რამდენათაც იმას, რომ სომხეთის ეკლესია ამ განწყალებით შეიქმნა დამოუკიდებელი, თავისუფალი და მან განამტკიცა სომხის ეროვნული თავისუფლებაც

დგეთ ტერ-ᲒᲠᲓᲘᲐᲜᲘᲜᲒᲘ.

(შემდეგი იქნება)

რუსეთის ცხოვრება.

[1]) ხალკედონის მსოფლიო კრების გამო სომეხთის ბეგლეკეკეკეს სარწმუნოებით ქრისტიანეთისგან ქართველ მატიანეში ᲙᲐ ᲬᲚᲘᲡ ᲛᲔᲡᲘᲐᲜᲔᲑᲘᲡᲒᲐᲜ ᲒᲠᲫᲔᲚᲘᲡᲬᲘᲚᲘ ᲛᲘᲡᲝᲛᲜᲘᲡ ᲬᲘᲚᲘᲡ ᲒᲐᲛᲝᲩᲔᲜᲘᲚᲘᲐ. ᲐᲛ ᲡᲐᲙᲘᲗᲮᲘᲗ ᲣᲤᲠᲝ ᲓᲠᲔᲛᲘᲗ ᲐᲥᲛᲐ ᲛᲝᲛᲘᲡᲠᲘᲡᲮᲝᲑᲘᲡᲐ ᲡᲝᲛᲮᲘᲡ ᲘᲡᲢᲝᲠᲘᲐᲡᲐᲜᲘ, ᲛᲐᲒᲚ. ᲛᲘᲗᲘ ᲡᲣᲚᲘᲡᲜᲘᲚᲘ ᲣᲤᲠᲔᲡᲘᲡᲐᲜᲘ, ᲠᲝᲛᲚᲘᲗᲐᲜ ᲓᲐᲛᲐᲢᲔᲑᲘᲗ ᲛᲝᲛᲖᲐᲓᲔᲑᲣᲚᲘᲐ, ᲐᲛ ᲡᲐᲙᲘᲗᲮᲘᲡ ᲨᲔᲡᲐᲮᲔᲑ ᲣᲤᲠᲝ ᲓᲐᲛᲐᲯᲔᲠᲔᲑᲘᲗ ᲒᲐᲜᲘᲗᲥᲕᲔᲑᲐ. ᲒᲘᲗᲮᲝᲜᲔᲑᲡ ᲐᲠᲘᲡ ᲛᲘᲡᲘ ᲒᲐᲜᲐᲬᲧᲠᲘ, ᲠᲝᲛᲚᲘᲡᲐᲗᲕᲘᲡ ᲓᲐᲛᲐᲯᲔᲠᲔᲑᲘᲗ ᲛᲝᲛᲖᲐᲓᲔᲑᲣᲚᲘᲐ. ᲐᲛ ᲡᲘᲒᲚᲘᲗ ᲛᲘᲛᲘᲮᲝ ᲡᲐᲛᲘ ᲛᲡᲝᲤᲚᲘᲝ ᲙᲠᲔᲑᲔᲑᲘ: ᲜᲘᲙᲐᲘᲡᲐ, ᲙᲝᲜᲡᲢᲐᲜᲢᲘᲜᲔᲞᲝᲚᲘᲡᲐ ᲓᲐ ᲔᲤᲔᲡᲘᲡᲐ. ᲛᲐᲒᲠᲐᲛ ᲮᲐᲚᲙᲔᲓᲝᲜᲘᲡ ᲙᲠᲔᲑᲘᲡ ᲓᲐᲓᲒᲔᲜᲘᲚᲝᲑᲐᲗᲐ ᲣᲐᲠᲘᲡᲧᲝᲤᲘᲡᲒᲐᲛᲝ ᲠᲝᲛᲐᲓᲔᲚᲔᲑᲡᲐ, ᲑᲔᲠᲫᲜᲔᲑᲡᲐ ᲓᲐ ᲡᲝᲛᲮᲔᲑᲡ ᲨᲝᲠᲘᲡ ᲩᲐᲛᲝᲯᲐᲠᲔᲑᲣᲚᲘ ᲡᲘᲫᲣᲚᲘᲡᲘ, ᲠᲝᲛᲚᲘᲡᲐᲗᲕᲘᲡ ᲡᲣᲑᲔᲓᲣᲠᲘ ᲡᲘᲪᲘᲮᲚᲔᲑᲘ ᲓᲐᲛᲧᲐᲠᲔᲑᲣᲚᲘᲧᲝᲗ ᲛᲘᲡᲘ ᲛᲝᲛᲮᲓᲝᲠᲘ ᲙᲐᲠᲗᲚᲘᲡ ᲛᲘᲛᲐᲠᲗᲣᲚᲔᲑᲐ. ᲐᲛ ᲡᲘᲫᲣᲚᲘᲡᲒᲐᲛᲝ ᲛᲠᲐᲕᲐᲚᲘ ᲮᲐᲚᲮᲘ ᲓᲐᲪᲔᲛᲤᲣᲚᲘ ᲘᲧᲝ ᲑᲚᲘᲜᲔᲑᲘᲡᲒᲐᲜ ᲐᲛᲘᲐᲥᲝᲗᲘᲡᲐᲒᲐᲜ. ᲔᲡ ᲒᲐᲜᲖᲘᲠᲔᲑᲘᲡᲒᲐᲜ ᲥᲠᲘᲡᲢᲔᲡ ᲡᲐᲠᲬᲛᲣᲜᲝᲑᲐᲡ ᲬᲚᲘᲡ ᲛᲝᲐᲢᲔᲮᲜᲐ, ᲡᲐᲓᲐᲪ ᲐᲠᲐ ᲗᲣ ᲛᲐᲠᲢᲝ ᲡᲝᲛᲔᲗᲘᲡ, ᲐᲠᲐᲛᲔᲓ ᲐᲚᲕᲐᲜᲘᲡᲒᲐᲜ, ᲥᲐᲠᲗᲕᲔᲚᲘᲡᲒᲐᲜ ᲓᲐ ᲣᲠᲛᲘᲡ ᲛᲝᲐᲯᲠᲔᲑᲣᲚᲘ ᲐᲠᲘᲡᲐᲛᲔ ᲥᲠᲘᲡᲢᲘᲐᲜᲝᲑᲐ; ᲐᲥ ᲮᲐᲚᲮᲘ ᲗᲐᲕᲖᲐᲠ ᲓᲐᲪᲔᲛᲤᲣᲚᲘ ᲘᲧᲝ ᲮᲡᲜᲔᲑᲣᲚᲘᲡᲒᲐᲜ ᲐᲚᲘᲐᲥᲝᲗᲘᲡᲐᲒᲐᲜ. ᲔᲡ ᲒᲐᲜᲖᲘᲠᲔᲑᲘᲡᲒᲐᲜ ᲖᲜᲔᲝᲑᲠᲘᲕ ᲩᲘᲠᲥᲡ ᲐᲪᲔᲑᲓᲐ ᲥᲠᲘᲡᲢᲔᲡ ᲡᲐᲠᲬᲛᲣᲜᲝᲑᲐᲡ. ᲑᲐᲑᲙᲔᲜ ᲙᲐᲗᲝᲚᲘᲙᲝᲡᲛᲐ ᲔᲖᲠᲘᲐᲜᲬᲘᲜᲐᲨᲘ ᲙᲠᲔᲑᲐ ᲛᲝᲐᲬᲧᲝᲜᲐ, ᲡᲐᲓᲐᲪ ᲐᲠᲐ ᲗᲣ ᲛᲐᲠᲢᲝ ᲡᲝᲛᲔᲗᲘᲡ, ᲐᲠᲐᲛᲔᲓ ᲐᲚᲕᲐᲜᲘᲡᲒᲐᲜ, ᲥᲐᲠᲗᲕᲔᲚᲘᲡᲒᲐᲜ ᲓᲐ ᲣᲠᲛᲘᲡᲒᲐᲜ ᲛᲝᲐᲯᲠᲔᲑᲣᲚᲘ ᲐᲠᲘᲡᲐᲛᲔ ᲥᲠᲘᲡᲢᲘᲐᲜᲝᲑᲐ ᲛᲝᲐᲯᲠᲔᲑᲣᲚᲘᲧᲝᲗ ᲛᲘᲡᲘ ᲛᲝᲛᲮᲓᲝᲠᲘ ᲙᲐᲠᲗᲚᲘᲡ ᲛᲘᲛᲐᲠᲗᲣᲚᲔᲑᲐ. ᲐᲛ ᲡᲘᲫᲣᲚᲘᲡᲒᲐᲛᲝ ᲛᲠᲐᲕᲐᲚᲘ ᲮᲐᲚᲮᲘ ᲓᲐᲪᲔᲛᲤᲣᲚᲘ ᲘᲧᲝ ᲡᲮᲕᲐᲜᲘ ᲓᲐ ᲒᲐᲛᲝᲩᲔᲜᲘᲚᲘᲐ. ᲛᲘᲡᲘ ᲛᲝᲛᲮᲓᲝᲠᲘᲡᲒᲐᲜ ᲓᲐᲛᲐᲯᲔᲠᲔᲑᲘᲗ ᲛᲝᲛᲖᲐᲓᲔᲑᲣᲚᲘᲐ. ᲐᲛ ᲡᲘᲫᲣᲚᲘᲡᲒᲐᲛᲝ ᲛᲠᲐᲕᲐᲚᲘ ᲡᲮᲕᲐᲜᲘ ᲓᲐ ᲒᲐᲛᲝᲩᲔᲜᲘᲚᲘᲐ ᲓᲐᲗᲐᲕᲘᲡᲗᲕᲘᲡ ᲓᲔᲓᲐ ᲔᲙᲚᲔᲡᲘᲘᲡᲐᲜ ᲓᲐ ᲣᲪᲮᲝᲔᲚᲔᲑᲘᲡᲐᲜ ᲨᲔᲣᲔᲠᲗᲔᲡ, ᲠᲝᲒᲝᲠᲪ ᲓᲦᲔᲛᲓᲔ ᲒᲐᲜᲘᲪᲮᲝᲓᲔᲑᲐ ᲮᲚᲝᲛᲔ.

ᲮᲐᲚᲮᲘᲡᲒᲐᲜ ᲥᲠᲘᲡᲢᲔᲡ ᲣᲐᲠᲘᲡᲧᲝᲤᲘᲡᲒᲐᲛᲝ ᲓᲐ ᲡᲝᲛᲮᲔᲗᲘᲡ ᲔᲙᲚᲔᲡᲘᲘᲡ ᲓᲐᲛᲝᲣᲙᲘᲓᲔᲑᲚᲝᲑᲐ ᲓᲐ ᲗᲐᲕ-ᲡᲣᲤᲚᲔᲑᲐ ᲡᲐᲪᲝᲗᲠ ᲥᲔᲐᲗ ᲨᲔᲘᲥᲛᲜᲐ ᲔᲙᲚᲔᲡᲘᲔᲑᲘᲡᲒᲐᲜᲘᲗ. ᲘᲡᲘᲜᲘ ᲧᲝᲕᲚᲘᲗᲘᲡᲘᲜᲘ ᲫᲚᲘᲠᲘᲜ ᲐᲪᲮᲝᲓᲔᲑᲐ ᲠᲝᲛᲐᲝᲔᲚᲔᲑᲘᲡ ᲓᲐ ᲠᲣᲑᲔᲜᲘᲐᲜᲗ ᲢᲝᲛᲘᲡ ᲮᲔᲛᲬᲘᲤᲝᲑᲐ, ᲓᲐᲐᲠᲦᲕᲘᲐ ᲓᲐ ᲓᲐᲡᲪᲐ ᲡᲐᲑᲝᲚᲝᲝ ᲐᲠᲡᲘ ᲡᲐᲛᲔᲤᲝ. ᲛᲘᲗᲘᲡ ᲛᲝᲛᲮᲓᲝᲠᲘᲡᲒᲐᲜ ᲓᲐᲛᲐᲯᲔᲠᲔᲑᲘᲗ ᲛᲝᲛᲖᲐᲓᲔᲑᲣᲚᲘᲐ ᲓᲐ ᲛᲘᲡᲘ ᲛᲝᲛᲮᲓᲝᲠᲘᲡᲒᲐᲜ ᲓᲐᲛᲐᲯᲔᲠᲔᲑᲘᲗ ᲛᲝᲛᲖᲐᲓᲔᲑᲣᲚᲘᲐ. ᲛᲘᲡᲘ ᲛᲝᲛᲮᲓᲝᲠᲘᲡᲒᲐᲜ ᲓᲐᲛᲐᲯᲔᲠᲔᲑᲘᲗ ᲛᲝᲛᲖᲐᲓᲔᲑᲣᲚᲘᲐ ᲓᲐ ᲒᲐᲛᲝᲩᲔᲜᲘᲚᲘᲐ, ᲠᲝᲛᲐ ᲛᲘᲡ ᲣᲡᲐᲠᲒᲚᲔᲑᲔᲚᲘᲡ ᲒᲐᲛᲝᲩᲔᲜᲘᲡᲗᲕᲘᲡ ᲐᲠᲐᲤᲠᲐᲠᲘ ᲐᲠᲐᲠᲘᲡ ᲓᲐᲛᲐᲯᲔᲠᲔᲑᲘᲗ ᲛᲝᲛᲖᲐᲓᲔᲑᲣᲚᲘᲐ. ᲐᲛᲘᲡᲗᲕᲘᲡ ᲛᲘᲛᲐᲠᲗᲣᲚᲔᲑᲐᲗᲐ ᲓᲐᲓᲒᲔᲜᲘᲚᲝᲑᲐᲗᲐ ᲡᲐᲠᲬᲛᲣᲜᲝᲑᲐᲗᲐ ᲓᲐᲓᲒᲔᲜᲘᲚᲝᲑᲐᲨᲘ ᲛᲮᲝᲚᲝᲓ ᲡᲐᲛᲘ ᲛᲡᲝᲤᲚᲘᲝ ᲙᲠᲔᲑᲘᲡ: ᲜᲘᲙᲐᲘᲡᲐ, ᲙᲝᲜᲡᲢᲐᲜᲢᲘᲜᲔᲞᲝᲚᲘᲡᲐ ᲓᲐ ᲔᲤᲔᲡᲘᲡᲐ. ᲛᲐᲒᲠᲐᲛ ᲮᲐᲚᲙᲔᲓᲝᲜᲘᲡ ᲙᲠᲔᲑᲘᲡ ᲓᲐᲓᲒᲔᲜᲘᲚᲝᲑᲐᲗᲐ ᲣᲐᲠᲘᲡᲧᲝᲤᲘᲡᲒᲐᲛᲝ ᲒᲐᲛᲝ ᲠᲝᲛᲐᲓᲔᲚᲔᲑᲡᲐ, ᲑᲔᲠᲫᲜᲔᲑᲡᲐ ᲓᲐ ᲡᲝᲛᲮᲔᲑᲡ ᲨᲝᲠᲘᲡ ᲩᲐᲛᲝᲯᲐᲠᲔᲑᲣᲚᲘ ᲡᲘᲫᲣᲚᲘᲡᲘ, ᲠᲝᲛᲔᲚᲘᲪ ᲡᲣᲑᲔᲓᲣᲠᲘ ᲓᲦᲔᲕᲜᲓᲔᲚᲐᲛᲓᲔ ᲐᲠᲡᲔᲑᲝᲑᲓᲐ. ᲐᲛ ᲡᲘᲫᲣᲚᲘᲡᲒᲐᲛᲝ ᲛᲠᲐᲕᲐᲚᲘ ᲮᲐᲚᲮᲘ ᲓᲐᲪᲔᲛᲤᲣᲚᲘ ᲘᲧᲝ ᲑᲚᲘᲜᲔᲑᲘᲡᲒᲐᲜ ᲐᲛᲘᲐᲥᲝᲗᲘᲡᲐᲒᲐᲜ. ᲔᲡ ᲒᲐᲜᲖᲘᲠᲔᲑᲘᲡᲒᲐᲜ ᲖᲜᲔᲝᲑᲠᲘᲕ ᲩᲘᲠᲥᲡ ᲐᲪᲔᲑᲓᲐ ᲥᲠᲘᲡᲢᲔᲡ ᲡᲐᲠᲬᲛᲣᲜᲝᲑᲐᲡ ᲬᲚᲘᲡ ᲛᲝᲐᲢᲔᲮᲜᲐ ᲡᲐᲓᲐᲪ ᲐᲠᲐ ᲗᲣ ᲛᲐᲠᲢᲝ ᲡᲝᲛᲔᲗᲘᲡ, ᲐᲠᲐᲛᲔᲓ ᲐᲚᲕᲐᲜᲘᲡᲒᲐᲜ, ᲥᲐᲠᲗᲕᲔᲚᲘᲡᲒᲐᲜ ᲓᲐ ᲣᲠᲛᲘᲡᲒᲐᲜ ᲛᲝᲐᲯᲠᲔᲑᲣᲚᲘᲧᲝᲗ

მელიც აგვისტოს 1-ს ადრე არაფის უნახავს, ეს ორი კვირა მეტია, რაც ბაზრებში გამოაქვთ გასაყიდათ. აქაც ეფრანგის ფილოქსერა საშინლათ აქვს მოდებული, ანა გაშინჯეთ, თამბაქოსაც კ გაუჩნდა სხვადა-სხვა სენი: ერთს ეძახიან „დემირ-ბასს“ და მეორეს „კუფუ“-ს. ამ ავთმყოფობისაკენ ფოთლები ჭაუნები და ძირი უსმეზა თამბაქოს.

ᲬᲚᲘᲡ ᲘᲐᲚᲢᲐᲨᲘ ᲙᲝᲢᲐ ᲡᲢᲣᲛᲠᲝᲑᲐ. ამის მიზეზი ადვილობრივი მოუწყობლობა უნდა იყოს. ჯერ კიდევ ბევრი ხანი გავა, სანამ იალტა ევროპიელ საკვარაკო ადგილთ მოეწყობოდეს. მაგალითათ, აღიღეთ თუნდა აქაური სპანგელეი ეანების სიკოტაე და ᲣᲒᲐᲜᲘᲚᲘᲜ ᲣᲡᲣᲤᲣᲗᲐᲝᲛ ᲡᲐᲭᲔᲚᲒᲚᲔᲚᲘᲡ ᲡᲘᲭᲘᲠᲔ, ᲛᲬᲘᲠᲐᲜᲘᲜ ᲡᲐᲓᲒᲐᲛᲝᲑᲐ, ᲭᲣᲭᲘᲡᲑᲚᲘᲡ ᲒᲐᲣᲬᲘᲚᲔᲑᲚᲝᲑᲐ ᲓᲐ ᲣᲡᲣᲤᲣᲗᲐᲝᲛ, ᲐᲠᲐᲒᲘᲐᲜᲘᲜᲐᲠᲘ ᲒᲝᲜᲒᲘᲡᲘᲡ ᲓᲐ ᲒᲣᲜᲚᲘᲡ ᲒᲐᲜᲨᲐᲒᲝᲑᲘᲗᲘᲠᲔᲑᲘᲡᲐ ᲓᲐ ᲐᲠᲐᲒᲘᲐᲜᲘᲜᲐᲠᲘ ᲒᲝᲜᲒᲘᲡᲘᲡ ᲓᲐ ᲒᲣᲜᲚᲘᲡ ᲒᲐᲜᲨᲐᲒᲝᲑᲘᲗᲘᲠᲔᲑᲘᲡᲐ ᲓᲐᲜᲐ,

„დღეს შაბათია“!

(ტ ტ ო ნ ი).

ეეურის მნათობს თავისი საყვარელი კუთხის დანახვა მონატრებოდა და, აი, მაღალი მეგერეველიდან ამოსჭოა თავი, ნისლი და ბურუსი შემოიფანტა, გაიბადრა, გაიღიმა და სტყორცნა დედამიწას ცხოველი სხივები, გაიღვიძე, გამხიარულდი, იხარე და მეც გამახარო. ბუდეში ტოროლა შეკრთა, თვალები აჭუტა, მიიხედ-მოიხედა და რა მზის სხივმა დაუბრეყვიალა, შეიჩხა, შეიფრთხიალა, გადმოეშვა და მხიარულად დაუკაკანა არემარეს, ბალახს, ხეს, მინდორს, ტყეს: — გაიღვიძეთ, გამხიარულდით, მზეს მიეგებეთო. ქვებზე მარდათ და საამოთ მოჩუჩუჩეს ნაკადი ნაპირებს ესიყვარულებოდა: „დილა მშვიდობისა, გამოიფხიზლეთ, მთიდან ბეერი ახალი ამბავი წამოგიღეთო“. მეორე ხანს მიძინებულმა მდელო-ყვავილებით მორთულ-მოკაზმულმა მინდერებმა მალე გამოიღვიძეს, ბალახმა თავი წამოყო და დილის ნამით განკურნებულმა მზის სხივებს მარგალიტის თელვა დაუბეღურა; სხივებმაც მარდათ შეითამაშეს, გაეკანენ ბალახისკენ, გაკეწულ გამოკენწლეს მისი მარგალიტები და საამოთ აუჩეკეს. ყვავილებმა ერთიმეორეს გაუღიმეს და თავის კანჩაში დაუწყეს, თითქოს ერთმანეთს მზის ამოსვლას ულოცავენო. გამოზიზინდნ კრაზანები, ფეიერფატდენ ბეპელები და დაუწყეს მინდერის ყვავილებს ბეეენა-ალერსი: ხან თავს შამოეკლებოდენ, თითქოს სიყვარულს ამით უცხადებდენ და თან ეუბნებოდენ: „ოღონდ თქვენ კარკალ იყავეთ და ჩვენ თქვენი ჭირიც წაგიღიეთო“; ხან კიდევ ეშხით დამთვალნენ გაეკარებოდენ, ერთ წამს შედგებოდენ, დაბზაღდებოდენ და გულში ჩაეკვროდენ, რომ მათი საამო წვენითა და სუნნელებით დამტკბარიყვენ, ფერფლთან კი ფრთები გაეღამაზებინათ, მოეკოაზიავებინათ. ბუნების სიკეკლუცეთ თავბრე დახეული კალიები მხიარულათ დახტოდენ და დანაეარდობდენ. ფუტკარი იელვი ყვავილზე გადამჯდარიყო და ფრთებს ილამაზებდა, ჭიანჭველა კი ბალახის წვეროზე წამოსკუპებულიყო და ულეაშებს იგრეხდა: ამათაც უნდოდათ, საერთო სიხარულს და ბუნების სიშვენიერეს კოხტათ მხიარული სახით დაბეედოდენ. საზოგადო ბედნიერებას ყველა შეეერთებინენ, ყველა ბედის მადლიერი იყო. ტეერ ტყეებს მწვანე ჩაღრი წამოესხათ და მყდლდურათ დაეცქერიდენ ლამაზ ეელებს, თითქოს ეუბნებოდენ: საბრალნონ, თქვენ მხოლოთ ჭიაღუა და სუტი პეპელა თუ ვეტტუბრეგბათ, ჩვენ კი ხან შაშეი ვეატკბობს, ხან ბულბული ნანინას ვეიკალობებსო. მართლაც იქ ჩიტებს ფრთხიალი ჟღაველ-ჟღუველი გჰკონდათ; შაშეი სალამურს აკენესებდა, ზედ ბულბული ტკბილოთ დაჰკაკანებდა; კოდალას დაინა გაემართა, ქვებზე მოჩხრიალე პატარა ნაკადები ტაშს უკრავდენ, — ფანარჩენი ფრინველები კი ზოგი სმენთ გადაქცეულიყო, ზოგს ფერხული ჩაება და ტყის მეგლიშში მონაწილეობას იღებდა.

ყველაფერი მხიარულობს. არც პატარა ბალნა მოწყენილი. ქონდარი ხაეერდის ფრთა გადაფურცლილა და იქაურობას აშვენებს; ხეხილებს ყვავილები გამოუფენიათ ბუნების დასატკბობათ. მაისის ეარი ტურფათ გადაშლილა და თავის ფურცლებში მზის სხივებს აკრთობს, გარშემო საამო სუნსა ჰფენს და მით ყველას თავს აყვარებს. ზოგი კუკური ახლათ იშლება და თან იღიმება, თითქოს შეენერებით კეკლუცობდეს და ამპარტავნობდეს, მაგრამ არა, — ის ამპარტავანი არ არის, გულკეთილია, ყველას მეგობარი, ყველას მოტრფიალეა. ბუნება უყვარს, მისი მხიარულების გამომხატველია, და როცა მას მოცინარსა ჰხედავს, თვითონ როგორღა მოიწყენს... ბალის წინ ეზო იწყება; მის შუაგულზე ასი წლის კოპიტი (იფნა) ამართულა და გარშემო შორს თავისი ტოტები გადაუშლია. ქეეშ რამდენიმე ქვის სკამი დგას; ზედ ხალხი ჩამომსხდარა, ზოგს ძირს მოუკეცია. ერთი წარსულს იგონებს, მეორე აშეყოზ ლაპარაკობს; ზოგი ფოთლებში მოთამაშე გზის სხივებს თვალს აღეეენებს და ბუნების სიდიადეს აქებს.

კოპიტის შორიახლოს ყაერით შეზეერული ძველებური ოდა დგას. ბიებზე ყმაწეილ ქალებსა და კაცებს თავი მოუყრიათ, ერთმანეთს ეკინინებ, ეხუმრეგბიან... დიასახლისი მაკრინე დიდ მზადებაშია; დღეკანდელი დღე მისთვის სანეტარო დღეა. რამდენი ხანია მის გულს მხიარულება აღარ მიჰკარებია, დღეს კი მას თავის თავი ბედნიერ დედათ მიაჩნია და ამიტომ მხიარულია. ოცის წლისა გათხოვდა, ქმრის სიყვარული ჯერ ნაგრძნობი არც კი ჰქონდა, როდესაც დაქვრივდა და ერთათ ერთი ეაჟის ამარა დარჩა. სიპატარავეშიეე დაობლებულს, მწუხარებაში გაზრდილს ძლიერ ერთხელ გაუღიმა ბედმა, და რას იფეერებდა; თუ მისი ბედნიერება ასე უცებ გაქრებოდა, ქმარს მიწაში ჩაასვენებდა ჭიაღუის კერძათ, თვითონ კი ისევ ობოათ, ისევ ეულათ დარჩებოდა. რათა? რისთვის უყვარდა და მასთან ასე ბედნიერი იყო?

მოიისპო მაკრინეს ბედნიერება; მისთვის ყოველივე ეაკრა. რაღა უნდა ამ ქვეყანაზე, როდესაც მას აღარაფერი აღარ დარჩენია, აღარაფერი იზიდავს, აღარაფერი ართობს, ახალისებს მის სიცოცხლეს. განა უმიზნო სიცოცხლეს სიკვდილი არ ჯობია?! სიკვდილი ჯობია, სიკვდილი! და მაკრინემაც განიზრახა თავის მოკვლა; მაგრამ ამ დროს აკეანში გამოეეიძეებულმა ზალვამ წამოიძახა, „ედდ“.ო, ეს სიტყვა მა-

კრინეს გულს მოახდა, ჩაწვდა მის სიღრმეში და სხვა ნაირი გრძნობა დაუბადა; აძგერდა გული და ამ გრძნობით მთელი მისი არსება გაიმსჭვალა. ახლა მაკრინე მიხედა, რომ ᲙᲘᲜᲝᲜᲘᲠᲔᲑᲐᲨᲘ კიდევ იყო ერთი არსება, რომლისთვისაც მას უნდა ეცხოვრა. მაკრინემ მიჰყო ხელი შალიას აღზრდას, დაითვალწინა შშობლური სიყვარული, მოიგიღეა გულიდან და გაის ტუმრა სასწავლებელში. მთელი თერამეტი წელიწადი ახალგაზრდა ქერიეს თავის ერთათ-ერთ ნუგეშს შეწირა, თავისთვი მას ანაცვალა, მხოლოთ მისთვისღა ულიდა სახლს, კარს, გიზრდება და ყოველისფერი გამოადგებოო. ქერიეს, ობოლს, მის მეტი აღარავინ გაჩნდა. ის იყო ერთათ ერთი არსება, რომელიც მას ᲙᲘᲜᲝᲜᲘᲠᲔᲑᲐᲨᲘ აცხოვრებდა. რამდენი გაჭირვება, შეწუხება, ტანჯვა, წვალება, დაკარგა, დამცირება არ გამოიარა ამ ხნის განმავლობაში, მაგრამ

დღეს მას ყოველივე დაავიწყდა: ტანჯვა წვალებამ უმამთ არ ჩაუარა, განაგებამ ერთბაშათ დააჯილდოვა გაამდიდარა, ავაღლა: მისმა თერამეტი წლის შალვამ სწავლა დასრულა წელს და ახლა უმაღლეს სასწავლებელში მიდის. მაკრინემ იცის, რომ ბევრი იმაზე უკეთესი დედა შენაჯარის მას და, აი, ამიტომ გრძნობს თავის თავს ბედნიერათ.

დღემდის თავის ბედის მომდლოვარეი ახლა ბედს შეეფოდა, ყველას მიუტევა, ყოველივე დაივიწყა, მისი გული თითქოს აქამდი გაჩერებული იყო და ახლა აძგერდა, ახალი გრძნობით აღიესო; მისი არსება დღემდის მეკადარი იყო და დღეს აღდგა ახალი ცხოვრებისათვის. თერამეტი წელი გავიდა, რაც მის სახლში არაეთარი მხარულება არ ყოფილა; დღეს კი ყველა მხიარულია. დღეს გაცოცხლდა მაკრინე და ამიტომ მეზობლები მოიწვია, რომ თავის მხიარულება მათთვისაც გაეზიარებია და სახლისათვის მწუხარების ბინბადე აეხადა.

დიდ ოთახში სუფრა გაშალეს; შემოუსხდა გარშემო სამოცამდე ქალი და კაცი. მათ შორის ზოგი ახალთ გაფურჩქნულიყო, ზ ეკისთვის ცხოვრების ჯახრაკს უკვე თავისი კვალი დაეჩინა, ზოგი მოხუცებულობაში გადასულიყო. ამოიჩიოს ტოლფშაში, საღღეგრძელო ჯერ პატარა ᲭᲘᲔᲑᲘᲗ დაპყოლეს, ზედ მოჰყვა ყურიანები, მალე ᲣᲐᲠᲬᲘᲑᲘ დატრიალდა.

ერთმა შუახანის კაცმა მოიღერა ყელი დასძახა მამაპაპური სუფრაული: „ᲰᲐᲜ, ᲔᲜᲘᲒ მოკედა, თავსა მოკვედა, ᲪᲝᲪᲮᲚᲔᲗ ᲑᲔᲓᲜᲘᲔᲠᲘᲐ, ᲰᲐᲮᲐᲚᲐᲚᲐ ᲗᲐᲮᲐᲚᲔᲒᲝ...!“. სხვებმა ბანი მისცეს, მოძახეს ᲩᲔ რა გრძნობა-დაწუხელი უნდა ყოფილიყო ის ადამიანი, რომ ამ სიმღერით არ დამტკბარიყო. ხან-და ხან, როცა ᲰᲜᲘ სიმღერით ძირს ჩამოეშვებოდა და მისუსტდებოდა, რომელიმე მოხუცი მუარი გრძნობით გამსჭვალული ᲰᲬᲝᲜ აუკიდებდა:

„ᲨᲘᲜᲓᲔᲓ ᲒᲘᲚᲔᲠ ᲐᲘᲔᲓᲔᲑᲘᲗ ᲝᲠᲜᲔᲚᲘᲡ ᲬᲘᲜᲔᲡᲘᲗ ᲛᲔᲓᲔᲓᲐᲠᲕᲔᲗ, ᲓᲔᲓᲔᲚᲘᲡ ᲝᲗᲮᲘᲡᲗᲐᲜ ᲗᲐᲠᲘᲗᲐᲜ ᲗᲐᲜᲐᲠᲘᲡ-ᲜᲐ“.

დანარჩენნი ამ დროს აიტაცებდენ ᲬᲘᲜᲘ და დასძახებდენ, თითქოს ამ სიტყვებით აშლილი მწარე ფიქრები აეკრიალით ეფიანტონ და დაიეწყონო.

მალე ყმაწვილი ქალები წამოიშალენ; დაიკრიალა დაირამ; თიმმომიმწარე ყმაწვილმა სალამური აარაკრაკა და ვაიმართა საუცხოო ლეკური. ქალები და ეკაჟები ერთი მეორეს ეჯიბრებოდენ დაელაში, ტანის რხეევაში, ფეხის გასმაში, ხელების კოტტაო და მოხდენით ᲬᲘᲠᲐᲑᲐᲨᲘ.

ᲒᲘᲜᲐ.

(შემდეგი იქნება)

ᲬᲔᲠᲘᲚᲘᲡᲗᲐᲜ ᲘᲜᲒᲚᲘᲡᲘᲓᲐᲜ.

V. *)

როგორ ეტყრეს დროს ინგლისელი.

ᲩᲕᲔᲜ ᲬᲘᲒᲜᲘ მოეგებსენიეთ, რომ ინგლისელი დროს ფულით ანგარიშობს. მაᲗ მოსალოდნელია, რომ ის დროს უბრალოთ არ აკლდეს, ყოველთვის ფულის მოგროვებას ანდომებს. ნამდვილათ კი სულ სხვანაᲗᲔᲑᲘᲗᲐᲜ. არც ერთი ევროპიელი იმდენ დროს არ ჰკარგავს, რამდენსაც ინგლისელი. აქ კანონით დადებულია ათი საათი სამუშაო დღე. ᲮᲝᲚᲝ ᲠᲝᲯ ᲒᲐᲑᲘᲯᲔᲑᲨᲘ 8—9 საათის მეტს არ მუშაობენ. მაღაზიები, საწყობები საღამოს 7—8 საათზე იკეტება. სიტყვა ამაზე უფრო ადრეც. ᲠᲐᲑᲐᲗᲘ ნახევარ უქმეს უწოდებენ. ნამუშაღე�en 1—2 საათზე წარმოება და ადგა მიცემობა ჩერდება. მხოლოთ სურსათს საეკეᲠᲜ ადგილებია ღია; კვირას ᲩᲝᲛ ყველაფერი დაკეტილია. მარტო ეკლესიანი ღია. ამას მიუმატეთ ᲬᲔᲠᲐ უქმე დღეებიც და გამოვა, რომ ინგლისელს ძალიან ᲑᲔᲠᲘ თავისუფალი დრო აქვს. და თუ მაინც ის ამბობს: დრო ფულიაო, ეს მისგან არ უნდა გაკვიკრიდეთ. ᲒᲘᲜᲓᲔᲗ, ᲩᲕᲔᲜ ინგლისელთან გვაქვს საქმე. ის ᲔᲠᲗᲘ კი არა, ᲠᲝᲛᲚᲘᲡᲗᲐᲜ კაცია. მასᲨᲘ ორი ბუნებაა. ორი პიროვნებაა. ᲔᲠᲗᲘ ეტყრებს ძველი დროის ინგლისელს, მეორე კი ახალი დროისას. ᲪᲐᲚᲘ ფეხი წარსულში უდგია, ᲪᲐᲚᲘ აწმყოᲨᲘ. მაგრამ რადგანაც

---

*) ᲘᲗ. „ᲙᲕᲚᲔᲚᲘ“ № 30.

წარსული და აწმყო კონტრასტებია, მათი მატარებელი; ინგლისელიც განხორციელებული კონტრასტია. მთელი მისი ცხოვრება და აზროვნება ერთმანეთის მოწინააღმდეგე ელემენტებისაგან შედგება. ეს მისი დამახასიათებელი თვისებაა. რელიგია, პოლიტიკა, ეკონომია და სხ. ერთი მხრით-პიროვნება, ოჯახი და საზოგადოება, მეორეს მხრით შეიცავენ მხოლოო ასეთ ერთმანეთთან მებრძოლ მხარეებს. ყველაფერი ამით და ამაში მოძრაობს. ეს აქაური ეითარების გასაღებია. როცა ინგლისელზე ელაპარაკობთ, ყოველთვის ეს მისი ძირითადი თვისება სახეში უნდა გექონდეს...

როგორ ატარებს ის თავისუფალ დროს?

როგორც კი საქმეს მორჩება, მაშინვე შინ ბრუნდება, არსად არ შეიფლის, არსად არ შეჩერდება. სალამოს შვიდ საათზე, სიტყვაში რომ შეხვედეთ გაკვირდებით. დუქნებს კეტავენ, რაც შეიძლება, საჩქაროთ და მირბიან. დიახ, მირბიან, არც მეტი და არც ნაკლები, ქუჩა ერთიანთან ღელავს. სხვა-და-სხვანაირი ეტლები, მატარებლები ხალხით სავსეა. ყველა მიეშურება ქალაქს გარეთ, თავის სახლში, თავის ცოლ-შვილთა შორის. ის იეიწყებს საქმის შესახებ ფიქრს და ზრუნვას და ეძლევა წმინდა ოჯახურ სიტკბოებას. მეორე დღეს დილით ადრე თავის საქმისაკენ ისევ მიიჩქარის, როგორათაც ის შინისაკენ მიჩქაროდა. და ასე ყოველ დღე შაბათმდი. შაბათს ნაშუადღეევდან ორშაბათ დილამდი თავისუფალია. შაბათს იმართება სხვა-და-სხვა თამაშობა, ხოლო კეირას სასეირნოთ მიდიან.

არც ერთი დღე ისე მოსაწყენი არ არის, როგორც კეირა. ამ დღეს ყველაფერი დაკეტილია. არც თეატრი, არც კონცერტი, არც კლუბი, წიგნთ-საცავი, ერთი სიტყვით არაეითარი გონებრივი და ესტეტიკური კმაყოფილების წყარო ღია არ არის. ღია საყდარია, წადი და ილოცეო.

ამ 50 წლის წინათ, როგორც მითხრეს, მართლაც ყველა ეკლესიაში მიდიოდა. მარა ახლა ეს მოდდიდან გამოსულა. ახალ-გაზდა ხალხი ეელოსიპედ-თ, თუ ეტლით, თუ ფეხით სასეირნოთ მიდის. დანარჩენნი სახლში რჩებიან, მიდიან სტუმრათ, ან და სტუმრებს ღებულობენ. ეკლესია კი ქალების საყურეებათ ვაზხდარა. საზოგადოთ, მთელ ევროპაში ეკლესია ქალებს დარჩენიათ. მამა-კაცებს მხოლოთ აქაიქ დანახავთ. 10—2 საათს შორის ქალაქის მატარებლები არ დადიან. ამ დროს უფროდენენ churet time—ლოცვის დრო. კეირას არ გამოდის გაზეთი, (ეარდ საკირაოსი), არ იკითხება წიგნი, არ დიწერება და არ მიიღება წერილი, არ შეიძლება თამაში, ერთი სიტყვით არაფერი. კეირა ინგლისელისათვის ისეთი სასტიკი უქმეა, როგორც შაბათ მართლ-მორწმენე ურავნისათვის. შეგიძლიათ მხოლოთ სეირნობა, სტუმრობა და ლოცვა, სხვა ყოველივე ეშმაკეულია. ქუჩა მეედარია, ადარაეინ მოძრაობს. ბისმარკი, როცა პირველათ ესტუმრა ლონდონს, დადოდა კეირას ქუჩა-ქუჩა და მოისტეენდა (სტეენა უყვარს თურმე), უცვე საიდანღაც წამოიწია ერთი ჯენტლმენი: გთხოვთ ნუ ესტეენთ, დღეს კეირაა! ბისმარკი ისე განრისხდა, რომ მეორე დღესვე ლონდონი დატოვა. ინგლისელი თავისუფალ მოაზროვნობას, ღვთის გმობას, ტაეიტობას უფრო მოგრთმენ, ეინემ კეირის გატეხას. კეირას შეგიძლიათ, სადაც გნებავთ მატნგი (ყრილობა) გამართოთ, ეკლესია, სარწმუნოება—ყველაფერი უარ ჰყოთ და დაარღეიოთ, არაეის ეს არ ეუკცხოვება და არც არავინ დგიშლის. მაგრამ გამართეთ იქავე ცეკვა-თამაში და სწორეთ შენი სატკეთ მომმსენი ინგლისელი მაშინვე მოგეკარდება: რას შერებით, დღეს, კეირას, თამაში როგორ შეიძლებაო! რადგანაც კეირას თამაშობა და ღიზინი შეუძლებელია, ამიტომ შემოუღიათ ახალი სალხინო დღეები. 1871 წ. ცხობილი სწავლეულის ჯონ ლუბოკის წინადადებით, პარლამენტმა დაეკანონა: წელიწადში ოთხ ორშაბათს ინგლისის ბანკი (Bank of england) დიიკეტოსო. ლუბოკმა ეს იმ აზრით წარადგინა, რომ ამ ერთი ბანკის დაკეტვა ყოველივე წარმოების და ეაპრობის შეჩერებას გამოიწვევს და მით ახალი უქმე დღეები გაკეთდებაო, და მართლაც ასე მოხდა. ყველა ბანკს კაეშირი აქვს ამ ერთ ბანკთან, ხოლო ყველა მაწარმოებელს, მოეაპრეს და მოხელეს კაეშირი აქვს ბანკებთან. ყოველ საათში ფული გამოაქვთ და შეაქვთ. ამ ნარეთ, წარმოების ძაფები ინგლისის ბანკშია თავ-მოყრილი. დაიხარეა ის და მით შეჩერდა ამ ძაფების მოძრაობა. ეს ახალი უქმე დღეებია: გაზაფხულზე, ზაფხულში, შემოდგომაზე და ზამთარში და ეწოდება ბანკის უქმე-დღე. აი, ერთ ასეთ დღეს (აღდგომის ორშაბათს) [1]) როგორ გაატარეს დრო. აქ

[1]) ეს წინათ საქმის დღე იყო.

ნებას მიეცემ ჩემ თავს ჩემ დღიურს მივმართო: 19 აპრილი. ორშაბათი. ესეც მთი აღდგომა. დ-დი შაბათიდან ხეელ დილამდი ხალხი ქეიფობს, დროს ატარებს. ეს დროს გატარება მდგომარეობს შემდეგში: შაბათ ნასადილეულ ლონდონის ყველა უბანში ბურთაობა გამართეს, რასაც დიდ-ძალი მყოფობელი ხალხი დაესწრა. კეირის შეძლებულნი გადიან ზღვის პირას და რჩებიან ორ დღეს. ასე, რომ ზღვის პირას მდებარე ქალაქები სავსე ხალხით. დანარჩენი ხალხი კი ოჯახში და საყდარშია. აგრეთვე ქალაქს გარეთ გადიან სასეირნოთ. ნამდეილი სალხინო დღე ორშაბათი—ყოფილ.. ამ სასეირნოთ გასელამ უმაღლეს ხარისხს აღწია დღეს. ქალაქის ყველა კიდეზე ხალხის ღელვაა. ეტლები, ტრამვაი, მატარებლები, ომნიბუსები—ერთი სიტყვით ყველაფერი, რითიც კი სადმე წასვლა შეიძლება, ხალხთ აიესო. ქალი, კაცი, ბავში—ყველა სადაც შორს მიიჩქარიან. სად, ან სად რისთვის მიეშურებიან? გამოეედი გარეთ, დაეტოვე ჩემი სახლის პატრონი თავისი სტუმრებით და სიმღერა-მუზიკით და გაეწიე იქით, საითკენაც ამოდენა ხალხი მიდის. ომნიბუსი და ტრამვაი, რასაკვირველია, ხალხ-თ იყო გატენილი, ადგილი აღარ იყო. ისეე მატარებელს მივმართე, ძლივს დასადგომი ალაგი მოვიპოვე ეგზაწში. როგორც იყო წავედი, წავედი. ქ. რიჩმონდთან კი დაცალიერდა მატარებელი, ყველა გადმოხტა, მეც გადმოვედი. რიჩმონდი პატარა, მაკრამ კოხტა ქალაქია. აქ დკას ლონდონის არისტოკრატები. აქეე არის მრავალი ხეები სასახლეე, სხვათა შორის ისიც, სადაც საფრანგეთის მეფე ლუი ფილიპე იდგა, როცა პარიკელებმა გაიქეეს. ეს ჩემ ნაცნობ თანამგზაველს რომ არ ეთქვა, ეერ წარმოიდგენდი. სახლი გარედან ყაზარმას ჰგავს. ასეთი მეფობები აქ მეფეთა სასახლე ყოფილა! აბა, შედით ინგლისელთ არხიტექტურა მოთხოეეთ. ინგლისელი და არხიტექტურა! სასაცილოა. მაგრაში ეზო და ბაღი კი დიდი ცოდნიათ. ზოგი სახლი ერთიანათ მცენარით არის შებუდრული. რიჩმონდი დგას მომაღლოთ და გადაჰყურებს ტემზის ხეობას. შეეხედეი გადასახედზე. თუ ღრუბელი არ არის, რაც იშვიათია აქ, რამდენსამე მილის მანძილზე ხედეთ ხეობას, ტყეეელს. და, აი, სწორეთ ხალხიც ამას გაჰყურებს და ამით ტკბება! აი, ამ ციეილიზაციის ხალხს როგორ ენატრება ბუნება! ჩეენ, ქართველებს, კი ციეილიზაცია ვეენატრება! გაცელა რომ შეიძლებოდეს სწორეთ არ გაეცელიდან!.. ეირრო ქუჩებზე ხალხის ტეეა აღარ იყო, ზოგი აღმა მიდის, ზოგი დაღმა. პოლიციის შენობაზე დეეინაზე ასეთი ფრანგული წარწერა Dieu et mon droit—ღმერთი და ჩემი უფლება. «გამიკეირდა. ფრანგულათ რატომ არის — მეთქი? ნორმანდიელთა ბატონობია დროს ინგლისის ნაციონალური დეეიზი ყოფილი ეს. და რადგანაც ნორმანდიელნი ფრანგულათ მოლაპარაკე იყეენ, ოფიციალური ენაც ფრანგული იყო, და დეეიზიც ამაეე ენაზე იყო. ახლა არ არის არც ნორმანდიელი და არც საქსონელი, არის მხოლოთ ინგლისელი და ინგლისური ენა. ყოველიეე შეიცელა, მაგრამ ამ ფრანგული დეეიზის შეცელა არ მოხერხდა. აი, ინგლისელის კონსერეატორობა! ინგლისი კულტურული მაგალითია იმისი, თუ როგორ აღრე იცელება ცხოვრების შინაარსი, მისი მატერიალური სუფეველი და როგორ გვიან იცელება მისი ფორმა, პოლიტიკური, იურიდიული, თუ რელიგიური ზედ-შენობა.. ქუჩებზე დგანან სხეა და-სხეანირი გამმართობელი გუნდი; აქ უკრაეენ, იმ მღერიან და სხ. ყველას ჯობდა ერთი ინგლისელთა გუნდი: სამი უკრაედა სკრიპკას, ერთი ფისკარმონიას, ხოლო სამი საოხუნჯო ლექსებს ამღერებდა. იდგენ შუა-ქუჩაზე და მსმენელნი სიცილით ხოცეებოდენ. ეტლები იძულებული იყეენ კიდეზე დარჩენილ თავისუფალ ალაგზე სათითაეოთ ე�eოთ. არც პოლიციაა, არც არაფერი, შეეედი რიჩმონდის პარკში, რომელიც შეიცავს რამდენსამე მილს და ეკუთვნის ტახტს. ხალხი გაფენტელა მწვანეზე, ზოგი წეეს, ზოგი ზის, ზოგი თამაშობს, მრბის-მორბის, ზოგი კიდეე სეირნობს. მათში არეული ირემთა ჯგროეს! აქ ირმებიც განთლებულან! სწორეთ მოგახსენოთ, ამ ციეილიზაციამ ბუნება გაგეიფუჭა. და რაღა მარტო პარკში, უკაბურ ტყეშიაც გარეული ცხოველები შინაურ პირუტყეთ უფრო ჰგავან. ღღეს აქ აღარაფერი არარის გარეული. რიჩმონდიდან დაებრუნეთ კიუს ბაღში (Kew garden). ესეც მეორე დიდი ბაღი. სავსეა ხალხით. ტყეში, აქა-იქ ხეებს შორის შეამჩნეე წეელ-წეელ შეყეარებულთ, ჩაბეეულთ, თავი თავთან მიდებულთ, ან და უბრალო მოგზაურიეთ. გამელელი იქით სრულებით არ გაიხედავს, ეითომც არც კი ამჩნეეა. მხოლოთ ინგლისში შეიძლება ბაღებში მოლზე სიარული და ჯდომა,

ევროპის დანარჩენ სახემწიფოებში ეს „აკრძალულია“. შვეიცარიაში ბაღებში კი არა, უბრალო მინდერებზე, სოფლათ, ველი ან შეგიძლიათ, ბალახი გაფუტდებაო: ასე რომ ამ ოთხი წლის განშველობაში პირველათ აქ მეცირესა გაშლილ ჰერზე მხარ-თეძოზე წამოწოლა. ამაში ინგლისელი ძალიან წაადგეს ქართველს.

„ბაღის წინ ერთი ფართო მინდორია. აქ ხალხს მოეყარა თავი და ნაირ-ნაირი თამაშობით ერთობოდა. ერთ ალაგას ცეკვავდენ. იცეკვეს პოლკა, მერე მათი ნაციონალური ცეკვა. ეს გიჟი ცეკვა ყოფილა. ფეხი, წელი, ხელი ერთი სიტყვით მთელი სხეული მოძრაობაში მოდის. ფეხებს ხან აღმა ისერიან და ხან დაღმა. ასე რომ ქალებისთვის ნამეტანი უხერხული. მაგრამ ესენი მაინც სიამოვნებით თამაშობდენ. ეს წაადგეს რუსულ Трипакась-ს. ევროპაში ყველა ხალხს აქვს ნაციონალური ცეკვა. მაგრამ ისეთი ნაზი, ეშხით სავსე და მომხიბლავი, როგორც ჩვენი ლეკური, არსად არ მინახავს. მეორე ალაგას გაეკეთებიათ მეორე წრე, კაცი დაარტყამს ქალს, ან ქალი კაცს, დამტყუმელი გაიქცევა და მეორე იქერს, გამოჰყავს წრის შუა ალაგას და ჰკოცნის. ზოგ ლამაზ ქალიშვილს ლოყები დაწითლებოდა კოცნით. ესეც ნაციონალური თამაშობაა. ყველანან თამაში და მუზიკა. ერთ ალაგას კი ერთ საკერველებას წაფაწყდი: წრის შუაზე დგას ერთი ახალგაზდა კაცი და ქადაგობს: ღმერთი ილოცეთო! ესეც გართობა ყოფილა-მეთქი-ეთქვი და გამოეწერე შინისკენ. აქა-იქ ტუნებზე სიმღერა და ცეკვაა გამართული. სამეკტნოები სავსე ხალხით, ოდიგან სამეკტნოებში ქალებიც არიან; დალევენ ერთ ჭიქა ლუდს ან და წყალ-ნარევ არაყს და გადიან. აქ ხომ ყავა-ხანა არ არის. მისი ალაგი სამეკტნოს უჭერაეს. 7 საათზე მოვედი შინ. აქ სტუმრებს ჩინებული მუსიკალური საღამო გაემართათ: ფორტეპიანო, სკრიპკა, სიმღერა და ლინინ“...

აი, ასე ატარებს ინგლისელი ბანკის დღესასწაულ დღეს. და ეს ის ინგლისელია, რომელიც კერი დღეს სტეფნასაც გიშლის, ღმერთს ეწყინებაო!

ინგლისელის უმთავრესი დროს გატარება მდგომარეობს თამაშობაში. მან შეიძლება წელიწადში ერთხელ იცეკვოს, ან და იმღეროს, მაგრამ 50 ჯერ მაინც კი ითამაშებს. მას უყვარს ისეთი თამაში, რომელიც ავარჯიშებს ძარღვებს, თვალებს, გონებას, ხელფეხს—ერთი სიტყვით მთელ სხეულს. მისი იდეალია განვითარებული სხეული. ის ჩვენი დროის სპარტელია.

ინგლისელის საყვარელი თამაშობაა: ბურთაობა, კრიკეტი და ნაოსნობა. ეს არ არის უბრალო, „საბავშო“, ოჯდებული დროს გატარება. ეს არის უპირველესი ნაციონალური ჩვეულება. დღე დიდი ბურთაობის, კრიკეტის და ნაოსნობის არის ნაციონალური დღე, ხოლო გამარჯვებული ხდება ნაციონალურ გმირათ. მას ჯილდოვებენ ისე, როგორც ერთხელ ბერძნები ჯილდოვებდენ ოლიმპიის გმირთ.

როგორც კი ჩამოხვალთ ლონდონში, მაშინვე იგრძნობთ იმას, თუ რა დიდი ალაგი უკავია აქ თამაშობას. აი, მაგ. საღამოს 6—7 საათზე ქუჩაზე მოდიხართ, თქვენ ხედავთ რამდენსმე ბიგზს გაზეთებით ხელში, დარბიან და დაყვირიან: Football, ან და Cricket! (ბურთაობა, ან და კრიკეტიო!) ხალხიც ესევე და ყიჟულობს. გადაშლიან სწრაფათ და ჩაჩერდებიან ერთ გვერდს. აქ კი არაფერი არ არის გარდა ციფრებისა, სურათებისა და მოკლე-მოკლე წერილებისა. რას შეიკვეს ეს! აი, რას: ამა და ამ ახალ-გაზდამ ისე ღონიერათ წამოჭერა ფეხი ბურთს რომ ლელოზე მიაგდოდო. აქ ამ და ამ ალაგას დიდ ბრძოლას შემდეგ, ამ და ამ კლუბმა კრიკეტი მოიგოო და სულ ასეთ ამბებს. თანაც ნაანგარიშევი და აწერილია თამაშობის პროცესი, ეინ რამდენი გაისროლა და სხ. საუკეთესო მოთამაშეთა სურათებით. ყველა ეს ბიზეგი ამავე დღეს 5 საათამდე. ხოლო ერთ საათს შემდეგ გაზეთი ამბებს საზოგადოებას ატყობინებს: აი, რა შესანიშნავი ამბები მოხდა დღესო! ერთი საღამოს გაზეთის რედაქცია 40 ოქროს აძლევს იმ რეპორტერს, რომელიც ყველაზე უმალ და ყველაზე უფრო მართალ ამბავს თამაშობის გათავების შესახებ გაადგებებს. და რადგანაც ასეთი თამაშობა ყოველ-დღეა (გარდა კვირისა) და კიდევ სხვა-სხვა ალაგას, რედაქციაც ყოველ დღე რამდენსმე 40 ოქროს ამისათვის ხარჯავს. აი, რა დიდი მნიშვნელობა აქვს ამ თამაშობას. ამისათვის ჩვენ აქ ცოტას შეეჩერდებით. მით უფრო რომ, რამდენათაც ვიცი, მხოლოთ ორი ხალხი, რომ თამაშობს დღეს: ქართველნი (განსაკუთრებით გურულები და მეგრელები) და ინგლისელნი.

სანდარ-ბერეულელი.

(შემდეგი იქნება).

რედაქტორ-გამომცემელი ან. თ.-წერეთელისა.

Доз. ценз. Тифлисъ, 1 Августа 1897 г. Тип. М. Д. Ротинянца и С. Ивановъ, Д. Д. Ротинянца Гол. пр. д., № 41.